

VÉSZI ENDRE

MADARAK

Szatirikus komédia két részben

SZEREPLŐK

Az emberi világból:

TIMEUS, ILLATSZERGYÁROS
SÁRA, A FELESÉGE
FLORETTA, A LEÁNYUK
ATYUS, A CSALÁD ESZE
JÁNOS, A KERTÉSZ
SIMON, INAS
TATAMISZ, JAPÁN LEÁNY
RÓBERT, A CSALÁD TAGJA
MORGENSTERN, PROPAGANDAFŐNÖK
PROFESSZOR
NÉNI
POMÉNA

A madárvilágból:

CSÜD
KAROM
CSŐR
VARJÚ
VARJÚNÉ

Történik napjainkban, mérsékelt égöv alatt

Kinek is ne öröm volna lakozni miköztünk,
Hol a Bölcsesség, Szerelem, Charisok
s a béke becsületes arca
Szép nyájasan honolnak.

Aristophanes: Madarak

Történik napjainkban, valamelyik civilizált kontinensen, mérsékelt égöv alatt.

Részben ultramodern környezetben játszik, Timeus illatszergyáros házában, azonkívül egy zseniális biológuséban - másrészt: az anyatermészetben, lombok világában.

A színdarab ritmikáját a gyorsaság határozza meg, ezért ügyelni kell a képváltozások pergő ütemére.

A scenikai és díszletmegoldások felhasználhatják a színpad megosztásának lehetőségeit: a színhelyeket, szükséghez képest, kivilágítva, vagy elsötétítve.

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ KÉP

Timeus házában.

Félkör alakú üveg télikert, melynek krómozott, karcsú acélvázba foglalt ablakszemein besugárzik a kert reggeli, harmatgyöngyös, zöld-arany fénye. Középpüti és oldalt kijárat. Az üvegen át a terasz egy része látszik: hóbertosan tarka nádgarbitúra s néhány díszkaktusz, dézsában.

A télikertben reggeliző asztal; felvágottak, sonka, gyümölcsök, szódavíz, vázában virágcsokor. Baloldalt, a belső szobákba vezető ajtó mellett, keretben, állványon, egy színes grafikai vázlat, illetőleg plakáttér. A rajz, amennyire kivehető, mert a megvilágítása egy ellenző-függöny árnyékában, nem a legjobb, fiatal japán nőt ábrázol, aki virágot tart maga elé. A kép alatt, sötétzöld alapon fehér „japán” betűkkel: Tatamisz - ez áll.

Morgenstern, gyári propagandafőnök, egy tömzsi, rövid végtagú ember, izgatottan jár föl-alá, minduntalan a plakáthoz megy, körülszaglássza, dörgöli a kezét, egykor-máskor a reggeliző asztalhoz szökdecsel, csipked a sonkából, gyümölcsből, miközben aggodalmasan a lakosztály felőli ajtóra sandít.

MORGENSTERN

(gyorsan falva) Tatamisz - tiszta gyékény... Mit szól majd ehhez az öreg szibarita... (a képhez közelítve) te barackvirág... te nőszagú cseresznyefűrt... te... te... te... (diadalmasan) nylon-Pillangókisszony... te remekművem... no, persze, a lábizzadság elleni szer plakátja után... édesem, cuki babám, yokohamai Szent Johannám! (Monologizálása közben csöndesen, settenkedve belép Timeus úr. Közben Simon, az inas, üvegtálban sisteregve, forró ham and eggs-et tesz az asztalra, s szó nélkül kimegy. Morgenstern úr nem tud ellenállni, a rántottánál terem; kalácsdarabkával kiemel egy falatot, de az olyan forró, hogy kénytelen visszaködni a tenyerébe. Ekkor lép elő Timeus úr. Rendkívül szikár ember, apró, de szénfekete bajuszkával, hosszú, hegyes orra alatt. Választékos, komor, sötét az öltözeke. Először mindig a válla rándul, majd a nyeldeklője, aztán hallani a hangját, mely zengő és behízlgő.

TIMEUS

Jó étvágyat, kedves Morgenstern.

MORGENSTERN

(izgatottságában az asztal alá dobja az ételmaradékot) Jó reggelt, tisztelt igazgató úr! Szép reggelünk van, mondhatom, kevés páratartalom, ultramarin ég, az egész, az üdeségével, a friss, szinte mentolos illataival megfelelne egy szájvíz reklám mögé, háttérnek.

TIMEUS

Menjen a fenébe! Mit köpköd az ételembe? *(Csönget. Simon be.)* Hozzon, kérem, még egy terítéket. *(Inas el.)*

MORGENSTERN Tessék elhinni, azért tört rám ez a farkaséhség, a lelkesedés miatt. Ilyenkor aztán a mirigyeim falánkak és telhetetlenek, mohók, hogy csak győzzem táplálni őket! Egész éccaka ezt a pici cseresznye-virágot dédelgettem, ezt a Tatamisz. A legjobb absztrakt festőnk csinálta. Hát persze nem sajnáltam a honoráriumot. *(Inas terítéket, poharat hoz.)* A szomjúság! A torkom, akár a pacifikálást váró Szahara! *(Izgatottan tölt, iszik. Pohárral a kezében közeledik a képhez.)* Bemutatom, ez ő, Tatamisz.

TIMEUS *(rövidlátóan hunyorítva a képhez megy. Vállrándítás, ádámcsutka-reflex)* Ez ő... Tatamisz...

MORGENSTERN *(diadalmasan, miközben egy szelet sonkát a szájába gyúr)* Tatamisz... azaz... gyékény, vezérigazgató úr... vagyis a japán házak szent szőnyege, melyet ne illess cipővel... azaz: a tiszta otthon jelképe, ha ilyen tiszta otthon, a bakteriológia mai állapota szerint, egyáltalán létezhet.

TIMEUS És ez a... Tatamisz... mint fogalom... hogysismondjam... pontos?... már ami a japán filológiai hitelességet, hagyományt, satöbbi, satöbbi, illeti...

MORGENSTERN A legteljesebb mértékben. Egy angol világjáró könyvéből merítettem. Fénykép is volt hozzá. Szóval, stimmel.

TIMEUS Mert tudja, Morgenstern, ez a gyengém, a hitelesség. Azért maga nagy számár. Csak vonalakban gondolkodik, de én vegyész vagyok, sőt kompozitőr. Elismerem, ön a reklám mestere, de én alkotok, s ezért zavar egy kicsit ez a tiszta gyékény. Mondtam önnek, a parfüm, amit most a világ elé viszek, japán illóolajokból készül. Japánnak különben is sok az egzotikus vonzása - de azt is kifejtettem, hogy ez az illat, a legújabb kompozícióm, egy csodálatos bűz, mocsárillet, guanó szag, szent rothadás, nem pedig a tisztaság jelképe, nem Tatamisz - a szájába rágtam önnek!

MORGENSTERN A leány - azt hiszem, maradhat. Tatamisz helyett írunk valami mást.

TIMEUS Azt hiszem én is, a leány maradhat... *(Inas belép.)*

SIMON Parancsolnak valamit? *(Látja, hogy nem figyelnek rá, legyint és kimegy.)*

TIMEUS Tönkretesznek az éjszakák. Hiába szedem a legrafináltabb altatókat... Az ember úgynevezett falusi magányba menekül! Ej, Morgenstern, tönkrementek az idegeim. *(Lassan, pirosan sötétedik.)* Ez a lány, a maga plakátján, mintha már találkoztam volna vele... igaz, a japánok... akár a tojás... egyik olyan, mint a másik. Bár *(egész közel lép a plakáthoz)* ez az arc jellegzetes... van benne valami sajátos.

MORGENSTERN Azt meghiszem! Eredeti modell! Micsoda napidíjat fizettünk neki!

TIMEUS A homlokán ez a vérvörös csík...

MORGENSTERN Vérvörös csík? Nem értem, mire gondol, uram. Nem látok semmi csíkot.

TIMEUS Szóval azt akarja elhitetni velem, hogy hallucinálok! Nem látja? Az a sebhely orrtól koponyáig!

MORGENSTERN Mondom, fülledt, forró ez a reggel, olyan sűrű, mint a kása.

TIMEUS Azt nem értem, hogy lehetett elrontani egy szép, tiszta arcot. Az az absztrakt festő mégis belevitte a mániáját?

MORGENSTERN *(Zavartan)* Én esküszöm önnek, uram, nem látok ott semmiféle vonalat, csíkot, se vöröset, se rózsaszínt!

TIMEUS *(hátrál a képtől)* Ez lehetetlen... nekem ugyan volt maláriám... de ez lehetetlen...

MORGENSTERN Olyan a homloka, mint a patyolat. *(Zavartan villájára szúr egy falatot.)* Olyan az, kérem... szeplőtelen. Hanem, igazgató úr, már bizonyosan hallott az akcióról?

TIMEUS Mit beszél mellé! Miféle akcióról?

MORGENSTERN Semmi, semmi, uram.

TIMEUS Ha elkezdte, folytassa!

MORGENSTERN Ne én legyek az első. *(Kiböki.)* Arra a bojkottra gondolok, uram, arra a kicsike bojkottra! Hát nem jelentették önnek? Akkor igazán nem panaszkodhat, akkor itt jó, csendes, Falusias az élet. *(Járkálni kezd, s közben mindig csipked az ételből.)* Sorra stornírozzák a megrendeléseket. Társadalmi akció a Timeus gyártmányok ellen! Mindenféle szövetség - nők, aggastyánok, alkoholmentesek, satöbbi... Ilyen meg olyan barátok egyesületei! *(Szemrehányóan kifakad.)* Hogy ön még a háború alatt finanszírozott egy német atomkísérletet... valaki kikaparta... *(szigorúan)* igaz ez?

TIMEUS Hazugság!

MORGENSTERN Persze, a konkurrencia máris veri a dobót!

TIMEUS De kérem, ebből egy szó sem igaz!

MORGENSTERN Megnyugtat, uram. Személy szerint - megnyugtat. Mégis valamit tenni kell, ki kell adni egy cáfolatot... lehetetlen, hogy az emberek, beszippantva a Tatamisz illatát, arra gondoljanak, ez a nácioknak dolgozott... ez atombombát finanszírozott! Nekem az a véleményem: most még megfoghatjuk... Mit szólna, uram, ha a legnagyobb világ-lapokban közzétennénk egy fényképes nyilatkozatot: ön a béke híve, s hogy atomkísérletekben soha... igen, becsületszávára kijelenti... nem, a becsületszó nem jó... túlságosan szubjektív, és sajnos, nincs hitele, kérem... Mit szólna egy atomsugárzás elleni alapítványhoz, mi? Azt hiszem, ez zseniális ötlet!

TIMEUS Kérem, Morgenstern úr, rosszul aludtam, napok óta nem alszom egyáltalán, hetek óta nem alszom, uram, fáradt vagyok, úgy látszik, a malária is... megkérem... szeretnék egyedül maradni... Majd holnap beszélgetünk...

MORGENSTERN

Csak azért mondom, kérem, mert sürgős a dolog, szerintem nagyon sürgős. A helyzet sokkal komolyabb, mint elképzelni lehet. Az ilyen dolog beveszi magát a köztudatba, s ottmarad, mint az abroszon a tinta. Ez kérem, nem vállalati ügy, ez, ha szabad így kifejeznem magam, nem vállalati ügy, de világpolitika. *(Timeus tuszkolja kifelé.)* Az alapítvány, tessék gondolkozni ezen, azt hiszem, pénz itt nem lehet probléma... Javulást kívánok. *(Kimegy.)*

(A háttér lassan, pirosan tovább sötétedik. Narancsszínű izzás ez.)

TIMEUS

Marhaság! *(Mohón falni kezd, de hirtelen abbahagyja. A telefonhoz megy, tárcsáz.)* Halló! Halló! *(Lecsapja a kagylót, felveszi, ismét tárcsáz.)* Halló! Halló! Ökrök! Hát nincs a házban senki?

(Miközben ő a telefonnal bajlódik, a háttér s így a plakát is, tompa, rőtes félhomályba süllyed, s mikor a telefontól vissza fordul, meghökölve szembetalálja magát a plakátról ismert japán leánnyal, Tatamisszal.)

TIMEUS

Őn az? A modell? Azt hiszem, Morgenstern úr intézkedett, gondolom, megkapta a tiszteletdíját?...

TATAMISZ

Én, kérem, nem azért jöttem.

TIMEUS

Érdekes, az a vörös csík a homlokán... hogy lángol! Mint egy élő sövény! Akkor hát mégse hallucináltam... mit óhajt, kérem?

TATAMISZ

Hirosimából jöttem.

TIMEUS

Hirosimából? *(Dühösen.)* Nagyszerű!

TATAMISZ

Azok közül, akik még megmaradtak. A sugárzás miatt mindennap meghal valaki. A családukban a nővérem volt az utolsó. Ő a Sorbonne-on hallgatott filozófiát.

TIMEUS

Bocsásson meg, én minden egyéni részvétem mellett is, elfoglalt ember vagyok. Meghallgatnám a történetet, de mért éppen én? Tessék elmondani valami újságírónak. Az arcképe ott lesz minden üvegcsén, kolumnás hirdetésekben szerepel a világ legnagyobb lapjaiban. Ön egy illat szinonímája lesz, kisasszony! Tatamisz! Tiszta gyékény! Tiszta otthon! *(Idegesen fölnevet.)* Most törhetem a fejem egy tiszta illaton! Mégis, mivel szolgálhatok? Persze, ezt a forradást itt a homlokán, kiretusáljuk. Segíthetek valamiben? Pénzre van szüksége? Én ugyanis kompozitőr vagyok, nem kalmár! S az üzleti szívemet gyakran túldobogja egy ismeretlen kémikusé, aki ott hált a laboratóriumban, egy horpadt díványon, úgyhogy a rugók szó szerint rúgták, mert lakása se volt! Ugye, ezt ön is természetesnek tartja, forradás nélkül... kár ezért az arcért... ön voltaképpen egy japán Mona Lisa... Lehet, hogy ezt is bele vesszük a propagandába. Ugyanis nekem az a véleményem, Morgenstern úrnak vulgáris a képzelete, nem elég művelt *(legyint)*, de a forradást, azt kiretusáljuk, ebben, ugye, megállapodtunk? Szegény kislány... hol szerezte?

TATAMISZ

(nyugodtan) Az első atombomba ajándéka. Én ugyanis, már megmondtam, hirosimai vagyok.

TIMEUS *(fokozódó idegességgel)* Ez rettenetes.

TATAMISZ Negyvenötben hétéves voltam.

TIMEUS Ez borzasztó.

TATAMISZ Az öcsém újságért ment... Mama harisnyát foltozgatott a küszöbön, az édesapám egy légelhárító üteg mellett állt, ó, szépen sütött a nap. Az emberek azt hitték, néhány nap, és vége a háborúnak. Ma sem ért véget. Egy gyerek labdával betört egy ablakot - a város addig olyan szépen megúsza a háborút -, így hát a gyereket jól elfenekelték. Én az iskolában ültem, a padból lehetett látni a tengert. A halászok vitorlái úgy integettek, mint a fehér zsebkendők. Én akkor ugyanis egy halászfíút szerettem.

TIMEUS Nagyszerű! Pompás. Hétéves korában. *(Idegesen fölnevet.)*

TATAMISZ Ez nem vicces dolog, uram.

TIMEUS Dehogyan vicc! De mondja meg, mivel szolgálhatok?

TATAMISZ Kérem, én egy diákküldöttséggel jöttem.

TIMEUS De hiszen ön... *(a háttérbe mutat)* annak a plakátnak a modellja.

TATAMISZ Nem, kérem. Mi aláírásokat gyűjtünk az atombomba ellen.

TIMEUS *(izgatottan járkálni kezd):* Bocsásson meg, de ez marhaság!

TATAMISZ A közvélemény, kérem, nem marhaság.

TIMEUS Én üzletember vagyok, nem politizálok! Nekem egy érdekem van: minél jobb gyártmányokat dobni a piacra. Állóképesnek maradni a konkurenciában. Ennélfogva nem ártom magam semmiféle politikába.

TATAMISZ Ez nem politika, ez egyszerű önvédelem.

TIMEUS Hagyjanak ki ebből a játékból. Egész biztos, *azt* az akciót is maguk indították ellenem. Ha maga, kisasszony, nem ennek a plakátnak a modellje, nincs beszédünk egymással.

TATAMISZ Nem zavarja önt semmi büntudat?

TIMEUS Én mentolos szájvizet gyártok!

TATAMISZ Gyártott ön mást is!

TIMEUS Mondom, hogy maguk terjesztik ezt a rágalmat! *(Közelebb lép a lányhoz.)* Kicsoda maga? *(Gúnyosan.)* Az emberiség lelkiismerete?

TATAMISZ Ugyan kérem!

TIMEUS Azt hittem. Mert maguk így szokták. Ezen alul nem is adják. Isten önnel, menjen szépen a dolgára, viszontlátásra.

TATAMISZ Nem érti, uram, én élve maradtam.

TIMEUS Már gratuláltam. Mondja meg őszintén, pénz kell? Írok egy csekket.

TATAMISZ Önnek kötelessége...

TIMEUS Nem vagyok se államfő, sem miniszter, sem közvélemény. Viszontlátásra.

TATAMISZ Látott már embereket elolvadni? Bugyborékolni? Szétfolyni?

TIMEUS Nem vagyok biológus!

TATAMISZ Szívott már magába emberhamut?

TIMEUS Perverz! Tébolyodott!

TATAMISZ Vigyázzon, vannak jóvátehetetlen dolgok!

TIMEUS Ne fenyegetsen! *(Csenget. A belépő inasnak.)* Tessék ezt a leányt kikísérni.

TATAMISZ Nyugodt lehet, még visszajövök.

TIMEUS Takarodjék!

SIMON *(megérinti a lány karját)* Gyerünk. *(Nagy-nagy csönd, folytatódik a sötétedés.)*

TIMEUS Ez a nő tébolyodott. Pedig milyen megindító a tekintete. És az ajka friss, telt, fényes, mint a rügy! Ezt a zúgást a fülemben! Persze, a malária! Tatamisz... tiszta gyékény... Elkezdődött a hajtóvadászat! Perverz kiszámítottság... rafinált pszichológia... Timeus, ne érezd magad biztonságban soha! Ez az egész japán dolog... a bojkott... ördögi! Nem, nem, nem hagyjuk magunkat! Tatamiszból világciikk lesz... Csináltatok egy kisfilmet... ötezer kopasz ember fejbúbjára ráfestetem cinóberrel: Tatamisz!

(Hirtelen minden elsötétedik, csak egy fénynyaláb világítja meg Timeust, s ez a fény mindenüvé követi. A játék azt jelzi, hogy a jelenet a lázálom stilizáltságában történik.)

TIMEUS *(felordítva)* Mi ez? Mi ez a hülyeség? Fényes nappal! Kihűlt a föld? Fölrobbant a nap? *(Valahol a sarokban, a plakát táján, újból megjelenik a hirosimai lány.)*

TATAMISZ Én akkor iskolában voltam, a harmadik padban ültem...

TIMEUS Köszönöm! Ezt már hallottam! És azt is, hogy a vitorlások úgy integettek, mint a parányi zsebkendők! Könyv nélkül tudom a szövegeit. Mondja meg, de őszintén, miért üldöznek engem? Pénzt kapnak érte? Megmondtam, én is fizetek. Timeus nem kicsinyes! Nagyon kérem magát, hagyjanak engem békét. Napok óta nem alszom, hetek óta nem alszom. Hónapok óta forgolódom az ágyban, álmatlanul. Megőrjítem a feleségemet, a kislányomat, a környezetemet... de aláírni nem írok alá semmit. Nem, nem, semmit! Soha. Arra nem kényszeríthetnek engem.

TATAMISZ A sugárzás fölfalja a petesejteket.

TIMEUS Semmi közöm hozzá!

TATAMISZ Szép, fiatal asszonyok egyszerre megvénülnek. Szakáll serked az állukon!

TIMEUS *(eszelősen)* Haha! Szakállas asszonyok!

TATAMISZ És békafejű gyerekek születnek!

TIMEUS Én csiszolt flakonokban illatot adok az emberiségnek! Én jó vagyok! Én az izzadás meg a rossz lehelet ellen küzdök!

TATAMISZ De magát is utoléri! Egy pillanatra felizzik, mint a drótszál az égőben, aztán vége!

TIMEUS Most aztán végleg elég volt! Zsaroló! *(Csenget, a belépő inasnak, mint az előbb.)* Már megmondtam egyszer, tessék ezt a lányt kikísérni.

SIMON *(furcsa vigyorral)* Már egyszer kivezettem.

TIMEUS *(ordítva)* Takarodjanak!

SIMON *(belekarol a lányba)* Gyere, húgocskám... *(Ki.)*

TIMEUS *(lassan)* Szabályos összeesküvés. Gyere, húgocskám... Ezek itt mind testvérek - ellenem. Micsoda örület! Látomásnak se logikus. *(Fölkiált.)* De mit akarnak tőlem? Jó, hibáztam egyszer, de azt a véres drótsövényt nem én téptem a homlokába! Milyen vádirat készül itt ellenem? Egymás után kopognak a mondatok. Halló, Sára, Floretta, merre vagytok? Már ők is elbújtak! A feleségem meg a lányom. Már ők is megtagadnak? Vagy őket is ilyen sötétség veszi körül? Ők is egyedül maradtak? *(Szünet.)* Valahol, talán nem is messze, ott az emberiség, zajokkal, szagokkal, libegő kombinékkal és pelenkákkal... de ha nincs is messze, el kell jutni oda... nehéz, nagyon nehéz, közöttünk a gyékény, a Tatamisz... és vigyázz, vigyázz, hohó, le kell vetni a cipőt, másképp nem megy a dolog! Csak tisztán, csak egészen tisztán! *(Ordítva.)* Én nem dobtam le bombát! Én üzletember vagyok! Parfüm, kölni, szájvíz, rúzs, henna... és az a drótsövény, mégis ott lángol a homlokán! Sára! Floretta! *(Távolról gyöngyöző női kacagás.)* Sötét van! Add ide a kezéd... add ide a homlokod... nem, a homlokodat ne add! A homlokodtól félek!... hátha már azon is, már azon is ott a drótsövény!... segítség! édeseim! segítsetek!

(Hirtelen megvilágosodik. Napfényes reggel, viharzó madárfütty. Belép az inas.)

SIMON Szólni méltóztatott?

TIMEUS *(szederjes-fehéren)* Én? Igen... mondja, Simon, mi volt ez itt, az előbb, ez a sötétség?

SIMON A napfogyatkozás, uram, el tetszett felejtetni?

TIMEUS *(hűdéiesen)* Persze... A napfogyatkozás.

MÁSODIK KÉP

Ugyanakkor. A kertben. Áradó napfény. Húsosan összehajló lombok. Két fa közé függőágy feszítve, benne könnyű, vajsárga-zöld kombinációjú ruhában Timeusné - Sára asszony. Mellette egy nyulánk, széles vállú, olajbarna férfi, harminc év körül. Néha lustán meghintálja az asszonyt. Sára sudár s mégis, éretten telt, a negyvenedik év küszöbén, bár jóval fiatalabbnak látszik. Tömött haja hollófekete, bőre sárgásan derengő kreol. A kert háttérében üvegház.

- SÁRA** Ez a napfogyatkozás! Bárcsak ne múlt volna el soha! Mint egy nagy fátyol alatt... minden olyan kormosan bársonyos volt. És a maga arca... mintha fényes szénbe metszették volna... és olyan közel volt hozzám... éreztem a bőrének erős, pigmentes szagát. Milyen férfias, milyen izgató ez az illat... *(Róbert meglendíti a hintát.)* Erősebben, bátrabban!
- RÓBERT** Nem szédül?
- SÁRA** Szédülni akarok.
(Róbert nagyot lendít a függőágyon, s miközben az asszony kacagva hintálja magát, elmegy előttük Tatamisz. Sára lefékez, megkapaszkodik a függőágy rúdjaiba, s a lány után néz.)
- SÁRA** Hát ez? Kicsoda?
- RÓBERT** A férje ügye. Gondolom, valami üzleti titok.
- SÁRA** Láttá, milyen? Egy eleven nipp! Kecses, sárga, ki tudja, mennyibe kerül... Érdekes, nem vettem észre, hogy bejött volna...
- RÓBERT** *(nagyot lendít az ágyon)* Ennyire lehet?
- SÁRA** Nagyon is. Boldog vagyok. A tintahal, mikor menekül, megfesti maga körül a vizet. Én beleúszok a szédülésbe.
- RÓBERT** Ez szép volt, de nem egészen értettem.
- SÁRA** Mert a maga élete még ösztönélet. Csak szervei vannak. Szagol, tapint, ízlel, mint a fiatal állatok. Én, kedves, szép Róbert, már meditálok is.
- RÓBERT** Azt hiszem, ez pazarlás.
- SÁRA** Persze hogy pazarlás, de egyben szegénység is. Furcsa azzal a kis japán lánnyal. Mióta játszom én tintahalat, mennyi ideje?
- RÓBERT** *(karóráját nézi)* Óra húsz perc.
- SÁRA** Ez a korlátolt pontosság. Csak a gondolatnélküliség lehet ilyen precíz. És ez is csak azt mondja magában, birtokon belül vagyok. Furcsa, az a lány kiment, de bejönni nem láttam. Keleti varázslat. *(Csönd.)* Belefáradt?
- RÓBERT** Dehogysis! *(Nagyot lendít az ágyon.)*
- SÁRA** Elég! Szédülök!

RÓBERT Na látja. Megmondhattam volna.

SÁRA Mikor elsötétült minden, s a nap körül csak egy sötétbarna gyűrű izzott, azt kívántam magamban, bárcsak maradna így, életfogytiglan, mennyivel védettebb, boldogabb lenne az élet. És a maga keze után nyúltam, emlékszik?

RÓBERT Ó, hogyne!

SÁRA Szerettem volna, ha akkor keményen megszorítja a kezem, és elkezdi vezetni abban a kormos félhomályban, s csak visz, visz magával, aztán beültet egy csónakba...

RÓBERT Nem akar teniszezni?

SÁRA Az nagyszerű lenne!

RÓBERT Nincs is jobb annál, az ember kiugrálja az indulatait.

SÁRA Vagy még jobb, végigfeküdni a vízen, és nézni a semmit.

RÓBERT Úszni óhajt? Az is kitűnő. Hát akkor gyerünk, öltözzünk át.

SÁRA Rendkívül rafinált vagyok, elrendeztem mindent. *(Mutatja.)* Abba a lugasba odakészítettem a dresszt. Abban a bokorban pedig ott a maga úszónadrágja. *(Leugrik az ágyról, s eltűnik a lugasban. Róbertet félig látni, amint a bokor mögött vetkőzik, aztán ruhadarabjait szép gondosan elhelyezi a függőágyon. Unatkozva nyújtózik egyet. Ekkor közeledik Floretta, Sára és Timeus lánya. Tizenhét éves, rendkívül karcsú, haja lángvörös, bőre áttetszően fehér. Valami izgató nőstény-varázst hintál a járása, megbiccenő, dús haja. Zöldfehér rolócsíkos, ujjnélküli ruhát visel. Gyönyörű és félelmetes.)*

RÓBERT Floretta!

FLORETTA Szervusz, Mama?

RÓBERT Öltözik.

FLORETTA *(gúnyosan)* Nagyszerű! *(Továbbmegy.)*

RÓBERT Kicsi.

FLORETTA Mondtam, hogy szervusz. *(Továbbmegy az üvegház felé, s ott eltűnik. Róbert utánabámul. Sára előlép. Aranybarna, érett, szép. Vakmerően aprócska fürdőruhát visel. Minden testrésze, amit fontosnak talál, pontosan kirajzolódik.)*

SÁRA Soká tartott?

RÓBERT *(őszintén)* Gyönyörű.

SÁRA Vallja meg, mesteri szervezés volt. Mehetünk?

RÓBERT Ahogy parancsolja.

SÁRA Róbert... kérhetek valamit magától?

RÓBERT Mindent, ami eszébe jut.

SÁRA *(megragadja a férfi karját. Az előbbi látszólagos idilli hangot rémület váltja föl)* Az uram vállalatát bojkottálják. Dugdosom előle az ismeretlen fenyegető leveleket. Vigyen innen! Nagyon megkérem. Félek!

(A színpadnak ez a része elsötétedik, s az üvegház kerül teljes megvilágításba. Floretta az egyik nyitott ablakszem peremén ül, körülötte virágok. Arcát a nap felé tartja, kezét széttárja, s közben beszél az üvegházba.)

FLORETTA János...

JÁNOS HANGJA Azonnal, kisasszony.

FLORETTA Nagyon kérem, hogy siessen, mert a városba kell mennem.

JÁNOS HANGJA Csak nadrágot húzok, kisasszony.

FLORETTA *(szemtelenül)* Ezek a részletek nem érdekelnek. *(Feltűnik Tatamisz, lassú, napsütéses nyugalomban sétál.)*

FLORETTA Szervusz.

TATAMISZ Szervusz.

FLORETTA Mit szólna a kertünkhöz? Szép?

TATAMISZ Nagyon szép.

FLORETTA Nekem kicsit unalmas. Éppen arra gondoltam, hogy átépítjük az egész parkot. Mikor indultok hazafelé?

TATAMISZ Most. Délben.

FLORETTA De kár! Szerettem volna, ha megismered apámat.

TATAMISZ Sajnos, erre már nem jut idő. Nem jönne velünk?

FLORETTA Veletek?

TATAMISZ Igen. Hozzánk. Hirosimába.

FLORETTA Milyen izgalmas lenne! De sajnos, nem lehet. Itt kell maradnom. Tudod, Tatamisz, szeretek valakit. És bárhogy is alakul, itt kell maradnom. Ez olyan belső parancs. Hiszen érted. Voltál te is szerelmes...

TATAMISZ Igen, hétéves koromban.

FLORETTA Bolondos vagy, de kedves. Ne menj még, Tatamisz.

TATAMISZ Muszáj. Ez is belső parancs. *(Kezet nyújt.)* Szervusz. *(Ekkor mászik elő az üvegházból a kertészlegény kék kezeslábasban. Floretta meg-
rázza Tatamisz kezét.)*

FLORETTA Isten veled.

(A japán lány elindul, János Floretta mellé ül. Tatamisz visszaszól.)

TATAMISZ Sajnálak téged, Floretta.

FLORETTA Engem? De hiszen boldog vagyok, te kis bolond!

(Tatamisz elmegy.)

JÁNOS Furcsa, szomorú bogárka volt ez. Mintha magán cipelne valamit.

FLORETTA Ezek a keletiek mind ilyen melankolikusak. Ez náluk nem kedély-
állapot, hanem magatartás. Én azért jöttem most ide... tudja,
szeretném megbeszélni azt a parkosítást... milyen különös... ez a kis
japán lány elment, s mintha egy nagy, nehéz követ hagyott volna itt
a szívemen... Ez a szomorúság, úgy látszik, ragályos.

JÁNOS *(belső zsebéből papírlapot vesz elő)* Csináltam egy kis számvetést.
Tessék csak idefigyelni. Húsz hold betelepítése.

FLORETTA Nem szeretem az angolparkot. Tarkaság...

JÁNOS Hozattam nyírfa-csemetéket.

FLORETTA Jó, az nagyon jó lesz.

JÁNOS Nyolc-tíz év kell nekik, míg árnyékot adnak.

FLORETTA Addig megöregszünk.

JÁNOS Az északi homokdombon kis fenyvest gondoltam ki.

FLORETTA Idő?

JÁNOS Tizenöt év. Annyi kell. Megbízhatóan.

FLORETTA Maga epikus természet. Nagy idő, nagy hömpölygés. Nem is
ligetekben, egész erdőégben gondolkodik. És a tölgyek?

JÁNOS Húsz kemény esztendő.

FLORETTA És a mirtuszok?

JÁNOS Az nem sok. Három év. De ültetek a patak mellé páfrányokat. Azok
szeretik a nedvességet meg a hűvöset. Idén megerednek, jövőre...
Jövőre... Ezek, kérem, hálásak, törtetők, türelmetlenek...

FLORETTA Jövőre? Ilyen soká? És az ötven rózsató?

JÁNOS A rózsza, kisasszony, szentírás.

FLORETTA Minden szakember tele van hókuszpókusszal!

JÁNOS Maga anélkül szeretné?

FLORETTA Őn, uram, úgy állapotodott meg papával, hogy még az idén rózsakert
lesz nálunk. Elismerem, a növényvilág külön titok, rejtély, de amit
maga csinál, az titokból is sok, nemcsak sok, de nevetséges.

JÁNOS Pedig az egész néhány vegyi képleten alapszik. És az én növényeim
szorgalmas vegyészek.
(Távolról gyönyörteli női kacagás.)

FLORETTA Az a gyanúm, hogy maga jó kertész, de az idő szempontjából
dilettáns. Rosszul gazdálkodik az esztendőkkal.

JÁNOS Kisasszony, hová siet?

FLORETTA Nincs idő, maga rózsza-remete, nincs idő, nem vette még észre?
Nekem kell figyelmeztetnem magát?

JÁNOS Nem kell sietni. A növények megtanítottak erre. Ha elmondanám
például magának a rózsák kultúrtörténetét...

FLORETTA

Szörnyűség, hogy elterjedt a kultúrhalandzsa a mi korunkban! Még a kertészek is úgy beszélnek, mint az akadémikusok. A végén magáról is kiderül, hogy valami elvarázsolt királyfi. Vagy legalábbis sikkasztó, szökésben. Maga, kérem, nyessen, oltson, szemezzen! Egyéb igényem nincs. Ilyen szép, erős ember, és teli van nyavalygással, dekadenciával. Lehet, hogy magának van ideje, én szűkében nagyok ennek. Maga kidolgozhat ötszáz éves terveket, és meg is várhatja a beteljesülésüket. Nekem azonban, holnapra, legyen szíves, nagyon megkérem magát, holnapra teremtsen ide valami mennyországot. Mert én figyelem magát. Izmosan, lomhán jár-ke, füstölögteti a pipáját, percekig elnéz egy követ, egy hajtást; egy rügyet, egy csirát. Szándékosan apró permetezőkkal dolgozik. A harmatot utánozza. *(Megváltozott hangon, érzelmesen.)* Milyen boldog maga! Igen, én nézem magát, bámulom magát, órák hosszat, naphosszat, heteken át... Hát mit akar maga?

(Sára és Róbert fürdőruhában közeledik.)

FLORETTA

(meggyorsítja szavait) Estére társaság lesz nálunk, halálosan unom azokat, ha megengedi, kijövök magához. Azt hiszem, telihold lesz. Üljön itt, ugyanezen a helyen, és várjon. De várjon, feltétlenül!

JÁNOS

ÉN?

FLORETTA

Maga, igen, maga, maga süket oltókés! *(A kép elsötétedik.)*

HARMADIK KÉP

Néhány nappal később. Az első kép télikertje. Este kilenc óra tájt. Egyenletes, rejtett fényforrásokból sugárzó megvilágítás. Ez teszi meg a sok páfrány és délszaki cserje, hogy a szín most akváriumszerű, mintha minden lebegne egy zöld, víz alatti nyomás áramában. Az üveg-falon túl a titokzatossá nőtt feketészöld park egybefolyt tömege. A télikertben egyébként, kis sakkasztalka mellett, egy furcsa, mesebeli, töppedt öregember ül; ő a nagyapa - Timeus édesapja, s a házban mindenki Atyusnak nevezi, még a személyzet is, de természetesen nem a jelenlétében. Szélfűtta, arany-ősz pitypang-hajával, melyen átdereng a tojásdad, fényes koponya, világoskék gyermeki szemével és hosszú, keskenyre formált, rezge szakállával Atyus valóban a derű, a szelídség, az aggastyán bölcsesség jelképe lehetne. Most elmélyedve ül, s önmagával sakkozik, dűnnyögő veszekedésben a partnerral, aki hol ő, hol pedig ugyancsak ő. A zeneszekerényből, mint amit nyitva felejtettek, valami zörgés hallatszik, nyilván zene, de a készülék nincsen beállítva.

ATYUS

Ha te, öregem, engem ki óhajtanál belezni, akkor én... *(lép egy figurával)* mit szólsz ehhez, szomszéd úr... *(Most már a másik képében hosszan, elmerülve tűnődik. Az ellenlépésen töri a fejét.)* Igen... *(szünet.)* Lassú agyad van, szomszéd úr... *(Az asztalra csap, a figurák közül egy-kettő feldől, gondosan visszaállítja őket.)* Légy szíves, tündérkém, ne légy brutális. Én se romboltam szét a te figurádat. Tőlem mindössze kapsz egy mattot, és kész... Jól van, szomszéd úr, csak röpdöss, röpdöss a láng körül... *(A partner diadal-*

masan.) Ehhez mit szólsz, öreg tündérmé? ehhez a lovacskához? (Híz egyet.) Sakk!... goromba vagy, szomszéd úr, kegyetlen, visszaélsz avval, hogy az agyamat használhatod... (Fejét tenyerébe hajtva gondolkodik. Hosszú szünet.) Különben is, egy idő óta gyanítom, hogy a mi látszólagos ellentétes álláspontunk kísértetiesen hasonlít, és így a legjobb lesz, ha nem áztatjuk magunkat mint ellenfelek. (Feláll.) A legjobb lesz, ha végzünk egymással. (Hirtelen mozdulattal lesöpri a bábokat, csörömpölés, utána béna csend, még az öregember is megijed. A lármára az inas lép be, és szó nélkül felszedi a bábokat.)

- ATYUS** *(kajánul)* Maga, Simon, már nem is képes csodálkozni. Ez persze azért van, mert azt gondolja magában: az agónia, mit agónia, a halál küszöbén minden ember elbotlik. Én például úgy, hogy feldöntöm a sakktáblát. Nem mondom, szép, mutatós végjelenet. Higgyc el, Simon, maga itt a legboldogabb, ebben a házban, azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, akárki szívesen cserélne magával. Talán még Floretta is, pedig ő fiatal és kíváncsi... A fiamról nem is beszélve...
- SIMON** Uram, túlbecsüli a helyzetemet.
- ATYUS** Nem. Csak értékelem a magunkét. Mondja, Simon, kik jönnek ma estére, erre az úgynevezett koktélpártira?
- SIMON** Isten tudja! Először is néhányan már lemondták telefonon. Nem tudom, mi van itt, uram, de valami ragály. Ha lesz egy-két vendégünk, megehetik, megihatják a húsz személyre szóló adagot.
- ATYUS** Szóval lemondják a dögök. Ez a fiam szempontjából nem túlságosan biztató. Tudja, Simon, ezek itt mind a mi jó barátaink, olyanok, akár a szeizmográf. A legfinomabb elektronikus műszerekkel versenyezhetnének. Piackutató ösztönük utolérhetetlen.
- SIMON** Én nem tudok semmiről se, uram.
- ATYUS** Nagy baj van, Simon?
- SIMON** Megismétlem, uram, túlbecsül engem.
- ATYUS** Nem becsülöm túl, de maga hallgatózik.
- SIMON** Erre semmi szükségem nincs.
- ATYUS** Én is hallgatóznám, de a derekam, Simon...
- SIMON** Timeus úr minden szobába mikrofont szerelt.
- ATYUS** De ez csak feltevés.
- SIMON** Ez egészen biztos. Az építészről tudom.
- ATYUS** Akkor hát... sajátságos... de én mindig csodálkoztam a maga kísértetiesen pontos információin. És hogy a fiam... a saját édesapját kihallgathatja! Most már bocsánatot kérek magától, Simon, hogy gondolatban megbántottam. Ugyanis, mikor a múltkor kölcsönkértem magától azt a kis összeget, a fiam megdorgált, enyhén szólva, hogy miért nem fordulok őhozzá, ha pénz kell nekem. És hogy álta-

lában, mért vannak nekem, az én koromban, nőügyeim. Én megvallom, Simon, hogy indiszkrécióval gyanúsítottam magát. De most már értem. A mikrofon. Ha elgondolom, hogy én hullott sertésekből alapoztam meg ezt a házat, s hogy a sertésvésztlől eljutottunk a falba épített mikrofonig, nem tagadom, kicsit büszke vagyok.

SIMON Azt hiszem, uram, ön korántsem oly büszke. Sőt, az a tiszteletteljes gyanúm, hogy nagyságos uram, akárcsak mindenki ebben a családban, menekülni készül innen. Sőt, áhítatos tudomásom van róla, hogy uram, egészen titokban, ennek a kis menekülésnek az anyagi alapjairól is gondoskodott.

ATYUS Meg vagyok döbbenve!

SIMON Tartozom az ősz hajnak annyival, hogy megmondjam, a múltkor elolvastam a svájci bankszámlájáról szóló kimutatást, azonkívül láttam a hajójegyeit és kint felejtett útlevelét, és szépen visszaraktam a fiókjába, uram.

ATYUS Én mindig sejtettem, hogy valaki kibontja a leveleimet. Szóval maga az?

SIMON Timeus úr bízott meg ezzel a kis cenzori feladattal. Ebben a házban én tartom tiszteletben a levéltitok szentségét.

ATYUS És mint minden törvénytisztelő ember, mérhetetlenül tapintatos. Ezt köszönöm önnek. Meg kell hagynom, ördögien ügyes. Mihez is hasonlíthatom?

SIMON Fiatalabb koromban a titkos rendőrségen dolgoztam, de végül is elbocsátottak, mert túlságosan érzelmes természetű vagyok.

ATYUS Szóval, akkor már a fiamnak is tudomása van arról, hogy mennyi a spórolt pénzem, mit tervezek, és egyáltalán, hogy...

SIMON Nagyságos uram terveiről, bankszámlájának összegéről semmit sem jelentettem. Így hát, utólagosan is, méltó vagyok uram kitüntető jelzőjére. Valóban, az idős kort tekintve, másutt meg éppen a zseni fiataliságot, igyekszem tapintatosnak lenni. Egyébként, amikor azokat a nevetségesen kicsi összegeket tetszett kölcsönkérni tőlem, rögtön gondoltam: Atyusnak, hál'istennek, jócskán lehet pénze. Vagyis mindjárt feltűnt, hogy ez a kölcsönkéregetés amolyan félrevezető manőver volt csupán.

ATYUS Hát igen, Simon, én szedem a sátorfámat. Maga okos ember, megért engem. Még csak hetvenöt éves vagyok. A tudomány mai állása szerint húsz, huszonöt évet még élélhetek. De a háború elkerülhetetlen, érti, Simon? Nincs kiegyezésre lehetőség. És nekem oly mindegy, hogy ki dobja le az első bombát, az amerikaiak-e vagy az oroszok. Ezen a vén kontinensen kő kövön nem marad, ez a lényeg. Nem is beszélve arról, hogy ezek a szputnyikok úgy keringenek itt a koponyám körül, mint a darazsak. Menekülni kell, valami semleges, eldugott, érdektelen és értéktelen kis pontra, ez hát az igazság, Simon!

SIMON Nem is szólva arról, uram, hogy Timeus úr, ugyebár, annak idején finanszírozott egy bombakísérletet. S hogy ő, mostanában, valami feketelistán szerepel, nemde?

ATYUS Én azt hiszem, kedves Simon, hogy ez nem igaz.

SIMON Annyira igaz, hogy az egyik újság ma fotokópiában közölt egy okmányt erről.

ATYUS Hát akkor igaz. Megfeledkeztem, hogy magával beszélek. Én mindenestre elutazom, Simon, azt a morzsalék húsz-harminc esztendőmet biztonságban szeretném eltölteni.

SIMON Ez a fogalom, uram, megszűnt.

ATYUS Hogyhogy megszűnt?

SIMON Az interkontinentális rakéták korában? De én mégis úgy gondolom, nem lesz háború.

ATYUS *(kicsit eszelősen)* Mert maga optimista! Én pedig pesszimista vagyok! Akinek van mit veszítenie, az mind pesszimista! *(Füfel.)* Ki járkal ott a szobában?

SIMON A nagyságos asszony.

ATYUS Ő is hallgatózik?

SIMON Nem. Szép csöndben csomagol.

ATYUS Csomagol? És a fiam tud erről?

SIMON Még nem.

ATYUS Maga ezt szó nélkül tűri?

SIMON Úgyse utazik el.

ATYUS Maga mindenben biztos? Hát kicsoda maga?

SIMON Róbert úr az első állomáson faképnél hagyja. A nagyságos asszony már nem egészen fiatal. *(Cinikusan.)* Ez a szépség, drága Atyus, már elvirágzott.

ATYUS Ide figyeljen, maga egyre szemtelenebb. Hogy merészel így beszélni a családomról?

SIMON *(meghajtja magát, távozóban az ajtóból)* Ez a család már nincs, uram. Talán Floretta kisasszony... Ott még van valami remény... *(Kimegy.)*

ATYUS *(hápogva)* Ezt a pizok spion! És ki tudja, milyen eret vág még rajtunk... ez zsaroló... ravasz... félelmetes...
(A kert felőli ajtón Timeus úr lép be.)

TIMEUS Jó estét, Atyus.

ATYUS *(visszatelepszik a sakkasztalhoz. Morogva)* Szervusz. Mi újság?

TIMEUS *(fáradtan leül)* Semmi...

ATYUS Fiam... *(köhint)* szeretnék tőled egy kis... hogy úgy mondjam... baráti kölcsönt kérni.

TIMEUS Hagyja, Atyus.

ATYUS *(ravaszkodó, öregemberes alázattal)* Arra is gondoltam, fiam, ha nem elleneznéd... ma délelőtt konzultáltam az orvossal... szóval egy kis tengeri utazást ajánlott nekem... gondolom, ezt te is jóváhagyod... hat-nyolc hetes utat, fiam... van még egy-két évem...

TIMEUS Ahogy én magát ismerem, Atyus, még onnan is egy-két gyerektartási perrel tér haza.

ATYUS Édes fiam, ne tréfálj velem... ne légy ilyen frivol... öreg vagyok... egész éjszaka köhögök, fiam, étvágyam semmi... még az a maradék erőm is, fiam, lassan elhagy...

TIMEUS Hát itt mindenki hazudik? Figyeljen rám, Atyus, nagy baj van. Én valóban orvosnál voltam ma délelőtt.

ATYUS Te, fiam, az én érzékenységetemet örökölted.

TIMEUS Elmenekülnék! De hová? Hová? Papa... félek.

ATYUS Mitől, fiam?

TIMEUS Amitől maga is fél.

ATYUS Mondd, fiam... *(feláll, az ajtókhöz oson)* nem lehet ezt a nyomorult mikrofont kikapcsolni... valami komolyat szeretnék mondani... Vagy menjünk a kertbe? Mondd meg őszintén, fiam, azok a liliomok ott nem álcázott mikrofonok?

TIMEUS Úgy látszik, maga is bolond, papa.

ATYUS *(magához vonja)* Harminc éve nem szólítottál így: papa. Ezt most isteni hallani. Én segíteni akarok neked, fiam... Van valami tervem, valami egész rendkívüli... Figyelsz, fiam? *(Floretta jön a kert felől, csupa láng, nyugtalanság, szertelen öröm. Apjához rohan, megöleli.)*

TIMEUS Milyen forró vagy, kislányom!

FLORETTA Boldog vagyok, papa, ennyi az egész.

ATYUS *(gyanakodva)* Boldog? Sokat jársz, fiam, az üvegházba. Nehogy az a kertész valami új hibridet spekuláljon ki...

FLORETTA Ugyan, Atyus, ne legyen ilyen disznó!... Azt tudod, papa, hogy a japán diákok meghívtak...

TIMEUS Japán diákok...

ATYUS Nem hagyhatnál magunkra apával? Kis beszédünk lenne egymással.

TIMEUS Hová hívtak téged? És kicsodák?

FLORETTA Tudod, az a kedves kis hirosimai lány, akiről beszéltem neked... úgy alakult, hogy ittmaradtak még néhány napig, és ezalatt nagyon összebarátkoztunk.

ATYUS Úgy látszik, ti egészen japán-kórságba estetek. Floretta japán diák-lányokat fogad a szívébe, és ez még a szerencsésebb megoldás - egyetlen fiúgyermekem pedig japán parfümöt gyárt. Tatamisz.

TIMEUS És te? Elfogadtad azt a meghívást?

FLORETTA Mért ne? Izgalmas kaland. Anyu mindjárt megértette, és szó nélkül belement a dologba.

ATYUS Azt elhiszem.

TIMEUS Hát ebből a kalandból nem lesz semmi. Ez a tisztelt barátnőd ugyanis nyilatkozott az egyik újságnak, és a többi között rólam is beszélt...

FLORETTA Olvastam. Jót mulattam rajta.

TIMEUS Jót mulattál rajta? Azon, hogy az apádat a hóhérok között emlegetik? Látod, papa, ezért kell megdöglölni. Floretta mint előretolt hadállás. A saját lányom! Nagyszerűen mulat, szórakozik azon, hogy az apját kiközösítik...

ATYUS Azt hiszem, ez túlzás.

TIMEUS ... igenis... kiközösítik...

FLORETTA Azt hiszem, papa, az egyedüli megoldás, hogy őszintén, magadhoz is kegyetlenül leszámolsz azzal a dologgal. Van annyi erőd, azt hiszem. És én, amennyire csak tudok, segíteni akarok neked abban.

TIMEUS Az öngyilkosság melyik formáját ajánlod, édes lányom?

FLORETTA Az egyetlen lehetőséget az élethez.

TIMEUS Ez nem haladó szemlélet, kislányom. Nincs olyan világnézet, amely szentesíthetné, hogy a gyermek szembeforduljon az édesapjával.

FLORETTA Egész életeden cipelni akarsz egy púpot? Egész életeden át álmatlan éjszakákat gyűjtesz magadnak? Szembefordulás az, amit én segítségnek hiszek? Milyen optika teszi, hogy ugyanazt a dolgot te is meg én is másképpen látjuk?

TIMEUS Te nem leszel a bírám. És abból a hirosimai kirándulásból nem lesz semmi. Nemcsak hogy ellenzem, de megtiltom. Most pedig, mehetsz.

FLORETTA Ahogy gondolod. Jó éjszakát. *(Kimegy.)*

ATYUS Minden marhaságon fölízgatod magad. Először is úgyse megy Japánba, mert szereti ezt a kertészt itt a kertben... ez az első. Másodszor: úgyse megy Japánba, mert lehet, hogy egészen máshová megyünk. Mindnyájan. Nekem ugyanis van egy elgondolásom, fiam. Hallgass rám...

SÁRA *(szinte berobban a szobába)* Ez tűrhetetlen, végképp tűrhetetlen! *(A férjéhez.)* Igenis, vedd tudomásul, ez ellen tiltakozom! A te inasod, a Simon!

TIMEUS Mi történt?

SÁRA A világ vége! Ez az anarchia, az özönvíz, az apokalipszis!

TIMEUS Nagyon kérlek, mondd meg végre, hogy mi történt! Én ugyanis indulatszavakból nem tudok következtetni.

ATYUS Nem is szólva arról, hogy minduntalan utána kell nézni a lexikonban.

SÁRA Maga hallgasson! Vén számár! *(Kifújja magát.)* Ne haragudjon, Atyus, ideges vagyok. Képzeld, tegnap becsomagoltam néhány holmit magamnak... ugyanis... egy kis autókirándulást terveztünk Róberttel... csak egy kicsit... körül a félszigeten... Most este nézem a koffereimet... üresek... csöngetek Babáért... Baba nem tud semmiről... Csöngetek Simonért... Igenis, ő csomagolta ki a koffereket... minden holmimat visszatette a helyére... azzal... és ez a teteje az egésznek... *(Kitörve.)* Nem, ha nem rakod ki azonnal, én megyek! igenis, én megyek!

ATYUS Hiszen úgyis menni akarsz, lányom!

SÁRA Azt mondja, azzal a mozdulatlan pofájával...

ATYUS A pofájával mondta?

SÁRA ... hogy azért rakott mindent vissza a helyére, mert én úgyse utazom el!

ATYUS Hátha ő jobban tudja?

(Az inas lép be. Tálcán táviratot nyújt át Timeusnak.)

TIMEUS *(reszkető kézzel kibontja, s lassan olvassa)* „Bocsánat a búcsú nélküli távozásért. Váratlan haláleset. Róbert.”

ATYUS A szerelem. Az hunyt el.

TIMEUS *(megkönnyebbülten)* Simon, maga csúnyán megbántotta a nagyságos asszonyt.

ATYUS *(derűsen)* Dehogy! Ő már elolvasta a táviratot.

TIMEUS Kérjen azonnal bocsánatot.

SIMON Azt hiszem, a nagyságos asszony félreértett engem. Nagyon kérem elnézését és bocsánatát.

TIMEUS Majd erről még külön beszélünk. *(Simon kimegy.)*

(Sára hangosan felzokog.)

ATYUS Látod, milyen érzékeny az én kis menyem. Róbertnek halt meg valakije, és ő sír.

TIMEUS Idegesek vagyunk. Mindnyájan. Atyus, te öreg ember vagy, bölcs, tapasztalt... Mit csináljunk? Mondd, mit csináljunk?

(Sára még mindig zokog.)

SIMON *(belép)* Az imént telefonáltak Gordon úrék, hogy ma este nem jöhetnek. Ez már, ha szabad megjegyeznem, az ötödik lemondás.

TIMEUS Az ötödik? *(Felkiált.)* Hát mi vagyok én, leprás?

SIMON Bocsánatot kérek, uram, azt hiszem, én tudom a megoldást.

NEGYEDIK KÉP

Szín: Egy zseniális biológus hírében álló orvosprofesszor várószobája. Hipermodern, tágas helyiség, nagyrészt beépített bútorok. Este kilenc óra tájban. Kétoldalt ajtó, középpütt függönnyel fedett, hatalmas, sok szárnyú ablak. Éles neonvilágítás. Az egyik sarokban nagyméretű, televízióhoz hasonló készülék. A bal oldali ajtón Simon éppen Timeus urat tessékeli be.

SIMON Tekintettel régi, bizalmas szolgálataimra, a professzor úr nem-sokára fogadja az igazgató urat.

TIMEUS És a feleségem, a lányom, az apám? Nem is szólva a rendkívüli családtagokról...

SIMON Ők csak várakozzanak a külső fogadószobában. Lehet, hogy a professzor úr először önnel mint a családfővel óhajt beszélni.

TIMEUS Nem is tudom, kedves Simon, hogy köszönjem meg hirtelenében magának... A munkájával mindig meg voltam elégedve, de érzelmekre nem számítottam. Higggye el, lámpalázam van. Nemcsak nekem, az egész családnak. Azt hiszem, szegény Atyusnak kiújult a hólyaghurutja az izgatottságtól, percenként jár vécére.

SIMON Én mégis azt tanácsolnám az igazgató úrnak: nagy fegyelem. A professzor úr is ezt kéri öntől.

TIMEUS Természetes. Nem szeretném a professzort még azzal is terhelni, hogy... Vajon sokat várat magára?

(A sarokban álló készülék képmezeje megvilágosodik, s benne egy csinos leányarc jelenik meg.)

LEÁNY *(a képmezőben)* A professzor úr kis türelmet kér: *(A kép elsötétedik.)*

TIMEUS Micsoda technika! És én, számár, ósdi mikrofonokkal manipuláltam!

SIMON A professzor úr minden tekintetben a jövő században él.

TIMEUS Azon töröm a fejem, hogyan győzzem meg a feleségemet, az apámat és főleg a kislányomat...

SIMON Sőt, uram, Róbert urat és Jánost. Hiszen ön mondotta az előbb, ők is a családhoz tartoznak...

TIMEUS Róbert urat már meggyőztem. Ő nagyon fogékony lélek. Mondhatom, elég sokba került. De mit tegyek, első a családi harmónia.

(E pillanatban a külső várószoba ajtaja automatikusan kitárul: Sára, Atyus, Floretta, János meg Róbert lép be, kicsit kótyagosan a csodálkozástól.)

SÁRA Olyan ez, mint az elvarázsolt kastélyban... Odakünn megszólal egy készülék, hogy fáradjunk beljebb, és az ajtó is kinyílik, önmagától.

ATYUS Az ilyen felhajtás sokba szokott kerülni.

SIMON Szíveskedjék kicsit kulturáltabban fogalmazni.

FLORETTA De mért kellett nekünk idejönnünk? Mért hívták Jánost?

TIMEUS Mert hozzánk tartozik - te mondtad.

ATYUS Nekem gyanús ez a nagy demokratizmus! Olyan titokzatos vagy, fiam, mint egy ponyvaregény az utolsó előtti oldalon.

SÁRA Követelem, mondd el végre, miről van szó!

TIMEUS Majd talán Simon, ha lenne szíves.

SÁRA Kicsoda nekünk ez a Simon?

SIMON Ha meg tetszik engedni: a Gondviselés. Szíveskedjenek helyet foglalni, mindent elmagyarázok. *(Leülnek, csak Simon marad állva.)* Amint méltóztatnak tudni, néhány év óta beléptünk az atomkorszakba. Ez pedig azt jelenti, hogy a veszély általános lett. Nincs pénz, nincs kiváltság, ami segíthetne ezen. Embernek lenni - ez legalábbis életveszélyes.

SÁRA Nem hagyná el az aforizmáit?

ATYUS Nekem az a kis sziget, amit kiválasztottam, egészen megfelelő lenne... *(Megragadja Timeus karját.)* Fogadj szót nekem, fiam, míg nem késő!

TIMEUS Csend! Amit Simon ajánl, jobb, mint a sziget.

SÁRA Hová meneküljön az ember! Én mondtam magának, Róbert...

JÁNOS Csak azt nem értem, mi közöm nekem az egészhez.

SIMON Hát igen, a legjobb megoldás: kibújni a bőrünkéből.

TIMEUS Mert ledobják azt a bombát, előbb-utóbb ledobják, akár az oroszok, akár az amerikaiak - nekünk, ezen a vén kontinensen, egészen mindegy. Ez nem világnézeti probléma.

ATYUS Hát ami igaz, az igaz. Nem vágyom a kapitalizmus örökkévalósága jegyében hamuvá lenni.

JÁNOS Azt hiszem, nekem semmi dolgom itt.

TIMEUS Floretta, kérd meg, hogy maradjon.

FLORETTA De én sem akarok maradni. Valami pánik, örület, isten tudja, micsoda - én nem asszisztálok nektek!

(Kitárul a jobb oldali ajtó, belép a professzor. Jelentéktelen, öregedő, vékony kis ember. Elegáns tropikáruhát visel, színes zsebkendőt a szivarzsebében... Köhécselések közben beszél. Néha kissé eszelősnek tűnik, gyakran érezni nála egyféle hamu alatt parázsló iróniát, amely meghatározza mondatainak hőfokát.)

- PROFESSZOR** Jó estét kívánok. Bocsánat, hogy megvárakoztattam önöket, de... *(közben kezet nyújt mindenkinek)* kénytelen voltam vele, ugyanis meg kellett hallgatnom a beszélgetésüket egymás között. Ez a következő eljárásom előjátéka. Erre támaszkodom majd a továbbiakban. Nem holmi indiszkréció, csupán a lelki pulzus kitapintása.
- SÁRA** Kérem, én még mindig nem tudom, miről van szó! Egész nap nyaggattam az uramat, de ő nem árult el semmit.
- PROFESSZOR** Erre nem is volt felhatalmazása. A kísérlet sikere megköveteli a teljes hallgatást. Vagyis, ha szabad így mondanom: az én személyes biztonságom. Nem szeretném ugyanis, ha kuruzslás címén, hogy úgy mondjam, állami státusba kerülnék.
- ATYUS** Hihi!
- SÁRA** Miért? Hát mit akar ön?
- PROFESSZOR** Önök akarnak tőlem valamit. Önöket mindnyájukat a pánik hozta ide. Önök retteghetnek, nemde?
- TIMEUS** Én a magam részéről, igen.
- ATYUS** *(öregesen)* Én, professzor úr, sokat köhögök, étvágyam sincs.
- SÁRA** Róbert pedig... ezt ugye, most véglegesen tisztáztuk... a családhoz tartozik.
- PROFESSZOR** *(Florettához)* És maguk, kicsike?
- FLORETTA** Mi kérem... szeretjük egymást!
- SÁRA** Szeretik egymást. Megmondta. Na és?
- ATYUS** *(vihorászva)* Ami azt illeti, olyan mindegy, hogy melyik hamu keveredik a másikkal.
- JÁNOS** Floretta, én elmegyek innen.
- PROFESSZOR** Maradjon még, ne menjen.
- TIMEUS** Azt hiszem, amire vállalkoztunk, azt majd számon tartja a tudomány is.
- SÁRA** Ne kínozzatok: miről van szó?
- ATYUS** A szülés nem okozott neki olyan kint, mint a kíváncsiság.
- PROFESSZOR** Korunk emberének fő problémája a menekülés.
- SÁRA** *(megsimogatja Róbert arcát)* Ugye, megmondtam, Róbert...
- ATYUS** Ő az a picinyke sziget!...
- TIMEUS** Ismeretlennek lenni, semlegesnek, nem félni semmi fenyegetéstől!

JÁNOS Floretta, édes, menjünk innen. Az is menekülés.

PROFESSZOR A vagyon, a földi hatalom semmi, a semmivel egyenlő. Ez okozza az emberi lélek zuhanását. A biztonságérzet megszűnt.

TIMEUS Úgy van! És ha ledobják holnap? Minden értesítés nélkül?

PROFESSZOR Hosszú évek óta tűnődöm valamin... A szabad helyváltoztatás megoldásán... Mert kérem: itt a helikopter. Beállítják a kertbe. De amíg az a levegőbe emelkedik!

RÓBERT Hát nincs a testünkhöz növe...

PROFESSZOR Ez az, fiatalember. Kimondta helyettem: nincs a testünkhöz növe. A gondolatot, amely elhatalmasodott bennem, nem tudós sugallta, nem, egy költő, egy ókori komédiaíró... Arisztophanész... Az ő madáremberei... *(Kicsit eszelősen.)* „Cseppet se félj, van nálam egy gyökér, - Melyből ha esztek, mindjárt szárnyatok nő.” Ez a két sor lett kísérleteim Ars Poeticája...

ATYUS Ez nekem magas...

SÁRA Hogy az embernek szárnya nő! Ugyan!

PROFESSZOR Madárrá változik...

ATYUS *(dűnnyögve)* És mibe kerül ez a móka? Drágább, mint a sziget.

PROFESSZOR Ez még némiképp felemás állapot lesz... Megmarad az emberi emlékezés, de működni kezdenek a madárélet törvényszerűségei...

RÓBERT És hogyan, professzor úr?

PROFESSZOR Egy szérumtól, mely meghódítja a mirigyeket.

RÓBERT És azután?

PROFESSZOR Oda röpül, ahová akar. Ahová madársorsa szólítja.

SÁRA Tengeren túlra?

PROFESSZOR Oda is.

ATYUS Egy kis szigetre az Indiai-óceánon?

PROFESSZOR Oda is.

ATYUS Akkor minek nekem a szárny?

SIMON Mikor az emberből madár lesz, elveszti, uram, eredendő büntudatát. Megtisztul az elméje és a szíve.

ATYUS Ide figyeljen, drága, jó Simon - mi most már ismerjük egymást, titkunk sincs egymás előtt -, legalább ne prédikáljon. Maga például - tegye a kezét a szívére - velünk jön abba a madárvilágba?

SIMON Természetesen.

RÓBERT Mért? Ha szabad kérdezni: vannak szolgamadarak is?

PROFESSZOR Arisztophanész szerint: igen. Például a Libuc azt mondja nála: „... gazdám, mikor - Bankává változott, könyörge, hogy - Legyek madárrá s szolgáljam tovább is.”

SIMON Tessék! Itt a bizonyíték!

ATYUS Először is, ez nekem egyáltalán nem bizonyíték, mivel nem ismerem azt az urat, Arisztophanészt, másodszor...

TIMEUS Hagyjuk ezt, papa.

PROFESSZOR Nem is szólva arról, hogy az egész vállalkozás teljesen önkéntes.

SÁRA Ne szóljatok közbe mindig. Hallgassuk csak a professzor urat. Madárrá lenni - tetszik a dolog nekem!

TIMEUS Persze, az is kérdés, milyen madárrá.

PROFESSZOR Az természetes. Elméletem szerint a kísérlet akkor sikerül, ha a madár-élet megfelel az előző ember-állatok néhány sorsdöntő alapvonásának. Tehát fontos, hogy a jellem, a temperamentum, a morál, sőt a világnézet - igen, ez a csodálatos, kérem, a világnézet - ne üssön el szárnyas korunkban kétlábbonjáró földi mivoltunktól.

TIMEUS Ez tehát még hosszú analízist követel, úgy gondolom.

PROFESSZOR Az analízis a kezemben van máris. Én ugyanis, Simon barátunk szíves közreműködésével, hónapok óta figyelem önöket, észre se vették, de úgyszólván górcső alatt éltek az utóbbi időben.

SÁRA Te jó Isten!

ATYUS A mikrofon mellé még ez hiányzott!

PROFESSZOR Így hát tudományosan, genetikai szempontból is jól ismerem helyüket a madárvilágban.

SÁRA *(komikus kacérsággal)* Pintyőke?

PROFESSZOR Nem, kérem.

SÁRA *(egy oktávval feljebb)* Csíz?

PROFESSZOR Sajnos, az sem.

SÁRA Rigó?

PROFESSZOR Még mindig más egekben tetszik keringeni.

ATYUS Kakukk? Mert gyermeket nevelni sosem szeretett. Szegény kis Floratta-babát is kiadták dajkaságba egy szép cigányasszonynak.

SÁRA Atyus! Legyen szíves. Én igenis, azt sosem tagadtam, hogy a szépség megőrzése és a túlzott anyaság harcban áll egymással.

TIMEUS De hiszen itt nem erről van szó; legalábbis, azt hiszem, a professzor urat nem érdekli ez a dolog.

PROFESSZOR Lehet, hogy ez is érdekel.

ATYUS Na, gondolom, ha a professzor úr Simonnal tanácskozott, akkor nálunknál jobban ismer bennünket.

SIMON Hízelegni tetszik a képességeimnek.

ATYUS Hagyjuk a szerénységet, Simon!

SÁRA	Vagyis, professzor úr, mit gondol... melyik madárfajta lenne megfelelő számunkra? Igaz, hogy egyénenként különbözők vagyunk.
PROFESSZOR	Ez igaz, egyedenként sok a különbözőség egy családon belül is - de azért a családi közösség mégis kiformált bizonyos szemléleti azonosságot. Persze, Floretta kisasszony ebből a szempontból kissé nehéz eset.
SÁRA	Ő jó lesz, engedelmes kislány.
FLORETTA	Én nem akarok madár lenni!
SÁRA	Te mindig szembeálltál szüleiddel!
FLORETTA	Mért mondasz ilyet, anyám? Vannak dolgok, amiket nem értesz, és vannak dolgok, amiket én nem értek. Ennyi az egész.
TIMEUS	Mondom, ő a haladó elem a családban! Akkor miért fogadtad el ezt az életformát? Ezt a nevelést? Az élet minden gondtalanságát? Hogy diákkorod elején már megismerhetted a fél világot... Hogy egyszerre öt nyelven nem érthetsz egyet apáddal!
SÁRA	Képzeld, édesem, madár leszel, a legszebb madár a világon! És repülsz, amerre kedved tartja.
PROFESSZOR	A szemcsillaga aranyárga lesz...
SÁRA	Hallod, kicsikém?
PROFESSZOR	A szárnya érdekesen palaszürke...
SÁRA	Érted, drágaságom?
PROFESSZOR	A lába kénkö-színű...
SÁRA	Istenem, de gyönyörű!
PROFESSZOR	Rengeteg az előjegyzésem. A legfinomabb családok ostromolnak. A felső százak. Mindenki menekülni akar.
ATYUS	És mondja, professzor úr, meddig él egy ilyen madár?
PROFESSZOR	A maguknak megfelelő madár hosszú életű.
SIMON	Pedig nem is olyan, aki tiszteli a szüleit, hogy hosszú életű legyen a levegőben.
TIMEUS	Most már én is kíváncsi vagyok, professzor úr - milyen az a nekünk megfelelő madár, ahogy ön mondja?
PROFESSZOR	Azt hiszem, előbb még tisztáznunk kell az alapkérdést. Ki óhajt szabadon, önként, saját elhatározásából madárrá változni? Én ugyanis demokrata vagyok és mellesleg a személyes szabadság legteljesebb híve. Igaz ugyan, hogy önök az elsők lesznek ebben a kísérletben; de ez mégsem valami alanyi szerep, ez kitüntetés. Ó, csak én lehetnék az első, bárcsak én!
ATYUS	(közbekotyog) És miért nem?
TIMEUS	Ostoba! Akkor ki küldi át a madárvilágba az embereket?

PROFESSZOR A fogalmazásból kiirtanám az ostoba kifejezést, egyébként Timeus úr fején találta a szöveget. Az utolsó tablettát majd én nyelem le.

SÁRA Tehát nem lesz szúrás, nem lesz injekció!

PROFESSZOR Ma még, sajnos, injekció. De mire énrám kerül a sor: már tableta.

TIMEUS Valóban: nyilatkozzunk.

SÁRA Én, a magam részéről, megpróbálom. Csak vihessem Róbertet is.

TIMEUS Megmondtam Róbertnek: a kért összeget a javára, illetve családjának számlájára írtam.

RÓBERT Igen, mi megállapodtunk. Megkaptam a biztosítékot.

SÁRA Istenem, milyen szép lesz.

TIMEUS Nálam a helyzet természetesen nem vitás, de lenne egy-két kikötésem...

SÁRA Persze, Babát, a komornámat, magammal viszem. Legfeljebb dupla fizetéssel. Mi már megbeszéltük.

TIMEUS Simon is nyilatkozott. És Atys?

ATYUS Én kakas leszek!

PROFESSZOR „No, azért lépdél hát oly begyesen, mint a nagy perzsa királyok, - S visel oly tarajos süveget most is, egyedül valamennyi madár közt. - S oly nagy vele, oly félelmes, erős akkor, hogy régi hatalma - Jeleül most is valahányszor az ő riadóját hallja, felugrál - Virradat előtt munkára kovács, fazekas, tímár, saru-varga, - Fürdős, lisztmérő, kofa, molnár, esztergály- és paizsáros...” Hát persze hogy ön, mint himmadár, kakas lesz, a hölgyek pedig tojók!

SÁRA Juj!

TIMEUS Ne szemérmeskedj, Sára, ez biológia. Tudomány. Nem pikantéria.

PROFESSZOR Szóról szóra így van.

SÁRA Istenem, provinciális sosem voltam, prűd még annál is kevésbé.

ATYUS *(bólogat)* Azt elhiszem, lányom. Isten azért nem büntet meg téged.

SÁRA Kakas!

ATYUS Tojó!

PROFESSZOR Méltóztassanak némi csöndet!

TIMEUS Hallgassatok!

ATYUS Ő lesz a kakas.

PROFESSZOR Visszatérve asszonyom óhajára: mindenki követheti, aki önként követi.

SÁRA Róbert, édes, maga önként!

RÓBERT *(kínban)* Igen.

SÁRA Nem a bankszámla miatt...

RÓBERT Isten őrizz!

PROFESSZOR Egy percen belül kétszer is Isten... Bocsássanak meg, én materialista vagyok.

TIMEUS Megmondtam Simonnak, az anyagi feltételekben egyetértek.

PROFESSZOR Nem erre céloltam! Ön nemsokára madár lesz; kérem, összpontosítsa erőfeszítéseit egy intellektuálisabb lésre!

TIMEUS Összpontosítom. Tehát, kérem megmondani: milyen madár leszek. Kérem ezt azzal a hendikeppel, hogy ornitológiai ismereteim elemiek.

PROFESSZOR Mindent összegezve, a kedvező feltételeket szem előtt tartva...

SÁRA Beszéljen, édes professzorom!

RÓBERT Sára!

PROFESSZOR Ragadozó!

TIMEUS Uram, kezdem hinni, a hátam is beleborzong, hogy ön egy szocialista, sőt egy kommunista demagóg! Igen, értem, én Timeus, illatszergyáros, megvádolva azzal, hogy együttműködtem némely náci rakétakísérlet finanszírozásában... én, a kizsákmányoló... értem, ne is folytassa! nem! elég erről, uram!

SÁRA Mit kiabálsz? Azt se tudod, miről beszél a professzor úr. Folytassa, édes professzor úr! Engem egyre jobban érdekel. Ragadozó! Istene, milyen romantikus! Csodálatos, acél- meg bíborszínű tollazat; karmok a javából, víjjogó szenvedély - és magasság, repülés, távlatok! Folytassa csak, professzor úr. A kicsiny lélek tériszonyától ne zavartassa magát! *(Róbert szórakozottan a zeneszekrény-televízióhoz lép: kapcsolgat rajta. A hangszóróból furcsa hangok törnek elő. Róbert meghajlik, Sárahoz lép.)*

RÓBERT Mit szól ehhez a ritmikához? Szabad?

SÁRA Csodálatos. Szabad? Muszáj! Megengedi professzorom?

(Táncolni kezd a professzorral, aki ügyetlenül botladozik. Róbert sután, ég és föld között lebegve, tátogva nézi őket. Közben a hangszóróból nem zene, hanem ez hallatszik: „Fehérvérűség!” „Fehérvérűség!” „Atomsugárzás!” „Atomsugárzás!” „Fehérvérűség!” „Fehérvérűség!” „Halál!” „Halál!”)

TIMEUS *(a hangszóróhoz ugrik)* Ti mire táncoltok?

SÁRA Nem hallod?

TIMEUS Ti mire rángatóztok?

SÁRA Ez egy rock and roll! Te botfűlű!

TIMEUS *(leállítja a zenét. Csönd.)* Megörültetek?

PROFESSZOR *(megtapintja Timeus pulzusát)* Mária, kérem... *(A televízióban megjelenik az előbbi nő.)*

NŐ	Tessék, professzor úr.
PROFESSZOR	Egy csillapítót. Injekcióban. - Timeus úr, tessék leülni kicsit. <i>(Homlokára teszi a kezét.)</i> Hall valamit?
TIMEUS	Tompa dörömbölést. Mintha százezer láb menetelne.
PROFESSZOR	Mindjárt kimenetelnek. <i>(Belép az asszisztensnő, megtöltött pravazzal.)</i> Köszönöm. <i>(Átveszi, segít levetni a férfi kabátját, és gyengéden feltűri az ingujját. Belészúrja a tűt.)</i> Helyes. Ugye, nem fájt?
TIMEUS	De fájt. Viszont nincs menetelés. Igaza volt, kimeneteltek.
PROFESSZOR	Na látja, Timeus úr. Képzelve, képezve, Timeus úr... ön nemcsak csillapítót kapott. Az emberiség történetében nagy pillanat: az ön vérében keringeni kezdett a szérum. Ezzel tulajdonképpen madárléte elkezdődött. <i>(Az asszisztensnő bekapcsolja a televizort, szivárványszínű hullámok keletkeznek, és lágy, bájos madárcsicsergés hallatszik.)</i>
SÁRA	Érzel már valamit?
TIMEUS	Az egész testem bizsereg, az egész testem bizsereg!
PROFESSZOR	Látja, Simon, a szérum. <i>(Az asszisztensnőhöz.)</i> Készítse elő a következőket. <i>(A nő kimegy, s egy tálcával tér vissza.)</i>
TIMEUS	Forróság a gerincemen... <i>(feláll, izeg-mozog)</i> forróság a köldököm táján... forróság a begyemen...
SÁRA	Istenem, milyen pompás! Már így mondja: „begyemen!”
ATYUS	És ha szabad kérdezni, mennyi ideig tart ez az átalakulás? <i>(A fiához.)</i> Nem fáj?
PROFESSZOR	Timeus úrban most többféle tollazat keletkezik.
SÁRA	Az én tollaim milyen színűek lesznek?
PROFESSZOR	Ennél a madárfajtánál a nőtények díszesebbek, mint a hímek. <i>(Sára elragadtatva tapsol.)</i>
TIMEUS	<i>(letérdepel a professzor elé)</i> Csak egyre kérem, tudós uram, lángész uram, uram-teremtőm! - csak egyetlenegy óhajom van, azt is inkább ajkam rebegi, mint durva emberi szó mondja: olyan madár legyek, uram, akit szeret az emberiség. Elég volt nekem, hogy mostani életemben kizsákmányolónak, profitvadásznak, lélektelen uzsorásnak neveztek a hátam mögött, de sokszor szemtől szembe is!
PROFESSZOR	Önből-önökből: ölyvek lesznek. Ezek ragadozó madarak ugyan, de hasznosak, s ezért nem irtják őket.
SÁRA	És mit esznek... ezek az ölyvek?
PROFESSZOR	Egeret, pockot, hörcsögöt, vakondokot, hernyót, gilisztát - ami jön, azt!
SÁRA	Pfuj!

PROFESSZOR	Ölyvként nem lesz ez már pfuj, ez csemege lesz magának, asszonyom!
SIMON	Professzor úr megfedkezett a sündisznóról, a patkányról és a fiatal denevérről! Az ölyv azt is szereti.
SÁRA	Menjen, maga utálatos! Pfuj és pfuj és még egyszer pfuj! Soha! Nem, nem, kezdem észre venni, az uramnak igaza van, ön bizonyos tendenciával büntetni akar minket!
PROFESSZOR	Ezt, kérem, visszautasítom. Az ön férje akarta, hogy ne legyen az emberiség ellensége, ha már eddig...
FLORETTA	Igenis, ha már eddig annak tudta magát! Én is azt mondom, nagyon hasznos vezeklés lesz tízezer pockot, egeret, ürgét megenni! Már-mint a papának!
TIMEUS	Ti összevissza beszéltek itt, és nekem valami tépi a vállamat!
PROFESSZOR	Legyen nyugodt, uram, csupán szárnyai lesznek. De kérem... én nem erőltetem... Önök csupa álszeméremből tiltakoztak ragadozói mivoltuk ellen, holott a ragadozó madár a levegő királya. Szél-sebesen repül, vakmerő vadász, élelemben sosincs hiánya.
RÓBERT	Azt hiszem, a professzor úrnak van igaza. Ha már izé lesz az emberből, madár, akkor legalább...
SÁRA	<i>(fölnéz rá)</i> Gondolod, egyetlenem?
TIMEUS	Ezt az enyelgést, kérem, az én jelenlétemben, ez mégiscsak...
PROFESSZOR	Önnek, uram, már madár-gondjai vannak. Ön éppen születik.
JÁNOS	<i>(fölpattan)</i> Ne haragudjanak, de én undorodom ettől. Én kérem, ember vagyok, az is maradok, még ha rám szakad a mennybolt, akkor is! Jössz, Floretta?
FLORETTA	<i>(Jánosba karol)</i> Megyek!
SÁRA	Hányadik emelet ez? <i>(Az ablakhoz rohan.)</i>
SIMON	A kilencedik.
SÁRA	<i>(belekapaszkodik a függönybe)</i> Isten veletek! Ha Floretta elhagy, inkább meghalok!
FLORETTA	<i>(Sárához szalad)</i> Anyuka!
SÁRA	Kislányom, édes, ne hagyj itt! Gyere velünk!
JÁNOS	Jössz, Floretta? <i>(Csend.)</i> Szervusz. Jó estét. <i>(Kimegy.)</i>
FLORETTA	János! <i>(A fiú után futna, de a professzor elébe áll. Az asszisztensnő újabb injekciós tűt nyújt át.)</i>
PROFESSZOR	<i>(parancsolóan)</i> Tűrje fel a blúzát!
FLORETTA	<i>(engedelmeskedik, a professzor belevágja a tűt)</i>
ATYUS	<i>(idegesen)</i> Ez nem volt egészen önként...

PROFESSZOR *(nyugodtan)* Megmondtam: demokrata vagyok. *(Hosszú-hosszú csend.)*

TIMEUS Tehát? tehát?

ATYUS Mit énekelsz, fiam?

TIMEUS Én már füttyörészek, papa.

PROFESSZOR *(az asszisztensnőhöz)* Kérek egy B 2-est. *(Asszisztensnő átadja.)* Hát jó, legyen, nem ölyv, héja lesz önökből. Héja-család. A héját nem szeretik ugyan az emberek, de nagyon életrevaló, s a röpte gyors, mint a hang.

SÁRA És a héja, remélem, nem eszik...

PROFESSZOR Galambot, csibét, tyúkot - asszonyom.

SÁRA Nagyszerű! Egészen az én ízlésem. Köszönöm, professzor úr! Ez azt jelenti, hogy madárformában sem kell lemondani az emberi civilizációról. *(Finnyásan.)* És nyersen?

PROFESSZOR Hát igen, nyersen. Másképpen nem is ízlene asszonyomnak. Nyersen és egészen friss tálalásban. Úgy, hogy még érezni a zsákmány szívének utolsó, gyors rángásait.

SÁRA Kérem, ne részletezze.

PROFESSZOR *(Florettához)* Érez már valamit, kedves?

FLORETTA Menjen, maga gyűlöletes! *(Felzokog. Sára melléje kuporodik, simogatja.)*

PROFESSZOR *(Timeushoz)* Ön néhány perc múlva a Héjacsalád feje lesz. Kérem, fáradjon át a rendelőmbe. *(Timeus szó nélkül engedelmeskedik, az ajtó kitárul, az asszisztensnő utánamegy.)*

TIMEUS *(a küszöbről)* Kérem, nem vadásszák nagyon azt a héját? *(Az asszisztensnő megérinti a vállát, leejti a fejét és bemegy.)*

FLORETTA *(felugrik)* Apám! Ne hagyjuk! *(Utánaszalad.)*

PROFESSZOR Legyen nyugodt, asszonyom, pompásan érzi magát majd mint madár. Biztonságban él, az ösztöne, amely jobb minden radarberendezésnél, jelzésekkel óvja nyugalmát. *(Leemel a tálcáról egy pravaszt, s a tűt az asszony karjába szúrja. Sára felsikolt, majd elmosolyodik.)* Így. Most pedig ön is fáradjon a férje és a lánya után.

(Sára elindul, s a küszöbről szerelmes mosollyal visszanéz Róbert-ra.)

SÁRA *(az ajtóból)* Várlak! Siess! *(Bemegy.)*

PROFESSZOR *(készíti a tűt)* Igen, most ön következik.

RÓBERT Nem lehetne meglépni innen?

(A képernyő megvilágosodik, megjelenik Sára arca.)

SÁRA *(a készülékből)* Róbert, ha becsapsz, ha aljas, hitvány módon nem jössz velem... bármi leszek is a jövőben, héja, ölyv vagy csupán egy kis kanárimadár... megkereslek, és kivájom a szemed! Te strici!

RÓBERT Szúrja belém! *(Felszisszen, és ő is bemegy.)*

ATYUS *(előlép, remeg a karja, amint a professzornak nyújtja)* Tessék! A tudomány és a pánik áldozata vagyok. Hogy szerzek én magamnak nőt abban az átkozott madár-életben? *(A többi után kullog.)*

SIMON Így, professzor úr. Ezekről megszabadítottuk az emberiséget.

PROFESSZOR *(tűnődve)* De mi lesz a madarakkal?
(Hosszú csend, majd belép az asszisztensnő.)

PROFESSZOR Nos, hogy viselkednek?

NŐ Szárnyuk nőtt, uram, szemlátomást, és kirepültek az ablakon.

PROFESSZOR Nagyszerű! *(Az ablakhoz siet, egyetlen rántással elvonja a függönyt.)* Igen, ott repülnek... ott szállnak a fellegek közt, látják, kérem szépen? Holdvilágos, ezüstkeretben, a volt Timeus-család!
(A szín egy pillanatra elsötétedik, aztán csak a televíziós gép körül látható egy fényes kör. A karosszékekben a professzor ül, mellette áll Simon. A szoba többi részét sötétség fedi.)

PROFESSZOR Na, Simon, most vizsgáljuk igazán ez a radarral kombinált masina. *(Csavar a készüléken, a képernyőn színes körök, hullámok keletkeznek.)* Látja?

SIMON Ezek vonalak.

PROFESSZOR Várjon, megpróbálom jobban beállítani. És most?

SIMON Ezek is vonalak, de élesebbek.

PROFESSZOR Pedig most minden jól látható. Nézzen csak oda... Az a nyilazó, ezüstös suhanás... Ők azok! A Héja-család! Gyönyörűen repülnek! Ha meggondolom, romlandó emberi testből ilyen tökéletes szerkezet! Látja, most Timeus a csapat élére szállt! Kezdenek működni a madár-törvényszerűségek... Nahát, amint végigsúszik rajtuk a hold... szinte peng a szárnyukon. Most a vén Atyus mond valamit a fiának... Hallja? *(Éles vijjogás a hangszóróból.)* Azt mondja az öreg, hogy pihenjenek. *(Újabb vijjogás.)*

SIMON Kérem, mint a madarak, vijjognak, kiabálnak.

PROFESSZOR Hát persze, ez madárnyelv, ezt maga nem érti. Képzelje, ott van például Atyus, egy hetvenöt éves férfi, aki negyedórája madár, és úgy beszéli a nyelvet, mint egy született héja... Ez a szérum diadala! *(A vijjogás és szélzúgáshoz hasonló hang betölti a színpadot.)* Én mondom magának, Simon, ez győzelem!

MÁSODIK RÉSZ

ELSŐ KÉP

Ami most következik, az már madár-világ. A színpad és a játék egyaránt a fantázia, az irónia s e mindkettőt egyesítő költészet mozgatója. A hangvétel groteszk is, tragikus is. A Timeus-család ezentúl Héja-család. Stilizált szárny és hegyes végű papucs a külső jele ennek. Ők azonban mégiscsak embermadarak, félúton a két létezés között, s ebben van különlegességük meg tökéletlenségük is. Szerepelnek itt a „valódi” madárvilág szülöttei is, ezeket „madár-szerűbben” kell ábrázolni, megkülönböztetni.

Szín egy varjú fészek. Ez félkör alakban tárul elénk; a kör hiányzó része a nézőteret zárna el. Erős ágakból, rongyokból, szőrből, tollból rótták össze. Tágas és teherbíró. Az érzékeltetés szerint magas fa tetejére építették; körös-körül még magasabb nyár-jegenyék fényes lombzata látszik, s egy horpadáson át felködlik a távoli város, de ez inkább csak jelzésszerű.

Mikor a függöny felmegy, Timeus, Atyus és Róbert, husáanggal a kézben, vad hadakozásban állnak két varjúval, vagyis egy varjú házaspárral, amelyet erős dulakodás közben kiszorítanak a fészekből.

A két nő, Sára és Floretta, hátrább húzódva figyeli a küzdelmet, amely már a vége felé közeledik.

TIMEUS	Neszték, dögök, dögevők, kéklila rothadást emésztő bendők, büdösek!
VARJÚ	Gyilkos, gyilkos, lakásrabló, szennyes, hitvány Ember-madár! Most kimondtam!
VARJÚNÉ	Ehhez képest... nem fogható semmi aljas: Ember-madár!
RÓBERT	Ember-madár? (Fejére vág.) Nesze, öreg dög-metélő, meg ne sántulj, jó mamuska, kánya-mama, csóka-spiné!

VARJÚ Begye, zúza,
ha bevenne,
kiöklendne,
Ember-madár!
(ütés éri a fején, kifelé hátrál)
halál-madár!

TIMEUS Ezt a pizok, impertinens kánya-bankát!
Hogy még ilyen! Ember-madár...
Milyen szennyos fajta gög ez!

ATYUS Hiába, mi bevándorlók...

VARJÚNÉ *(kívülről bekárog)*
Ha költenél,
ivadékos még tojásban
zabálja meg a záporlás!

SÁRA Ócskaszájú! Miket mondott! Jaj minekünk!
*(Timeus után ugrik, ütés, jajgatás hallatszik kívülről, majd lihegve
visszatér, a fészek közepére megy, megtörli homlokát, nyújtózik
egyet; erős, arany fényű nap önti el.)*

TIMEUS Végre. Itthon. Csőrös héja-ösztönöm
Te sugalltad: ne építkezz, lombot, pihét,
avar-gyűjtve ne törd magad,
kuporgatva, keresgélve,
büszke nyakad el ne fáraszd,
aranycsőröd be ne szennyezd,
s ne töprenkedj lomb-statikán,
légi-pallón -
magad, héja, ne pazarold!
Vijjogás, ki torkom lakod, ajzod csőröm,
szakadjál ki hálaképpen!
Varjú-mester, kőmívesnek, építésznek, ácsmadárnak,
úgy látom, hogy nem utolsó!
Jó lesz ez a lakás, Sára?

SÁRA Istenem, a más ágyába befeküdjem?

ATYUS Mily szokatlan lesz az néki, Atyaisten!
(Rémülten.)
Mi az, mért beszélek ilyen szaggatottan?
s a mondatom végén mi az, ami koppan?
Tán csak nem vers csiklandozza csőrömet?

TIMEUS Észrevettem,
Atyus, milyen
furcsa vagy,
fene tudja, spondeus vagy trocheus,
de valami gátol téged,
ó, Atyus!

SÁRA Te beszélsz?
Hisz versben szólalsz most te is!
Rím a vége, hogyha szólsz.

RÓBERT Minek ez a duma, ez a szósz!

ATYUS Ördöguccse! Ő is rímel!

SÁRA Édesem!

TIMEUS Nem értem én a poétikát!
utáltam már akkor, mint diák...

ATYUS Hátha... Néktek nem tűnt fel, hogy ők,
ők, a varjúk, ők is így beszéltek?
Hogy valami ritmus meg cezúra
hadirendbe osztotta szavuk?

SÁRA Köszönöm a varjú-verset,
Gonosz átkuk hogyha megfogán,
olyan mindegy, vers-e, próza...
Viú! - viú! - viú! - viú!

TIMEUS Sára vijjog!

SÁRA Vijjogsz magad, botfűlű!

TIMEUS Vijjog, mégis vijjog!

SÁRA Fogd be végre kacor csőrödet!

TIMEUS Tovább, tovább, halljunk vijjogást!

SÁRA Nesze, neked!

(Nekiesik, tépik-ütik egymást. Timeus fejbe veri, Sára leroskad.)

SÁRA Végre! Végre! Ez a szerelem!
Ez, mi lila húsig fölszakít!
Csüdöm fényes aranypénzeit
forró, véres mázzal keni be!
Légbe szórja pihés tollaim,
hogy keringjenek, mint kék vihar!
Karmos dühe édes vallomás!
nász párom, a tiéd vagyok!
Viú! - viú! - viú! - viú!
Timeus még sosem volt ilyen.

RÓBERT *(irigyen)* Csuda nagy az elragadtatás.

TIMEUS Boldog vagyok... mint bőr-fújtató
liheg, csapkod könnyebbült szívem.
Nincs fölötte többé rettegés,
s a félelem fülkagylóban nem dobol.
Torkomban a légi-út szabad!
S minden titkolt - most természetes,
minden, amit vizes, vak, sötét
odújába vont szégyenkezés,
álszemérem, ostoba képmutatás.

(*Sárahoz.*)
 Ugye, boldog, boldog vagy te is?
 Tollad édes viaszillata
 nászi csattogással vesz körül!

SÁRA Zuzám, begyem, mint a lapos erszény.
 Éhes vagyok. Hol van Simon? Enném.

ATYUS Ó, a pizok, cserbenhagyott!
 Legalább
 kaphatnék kis kétszersültet és teát...

SÁRA Kétszersültet, teát? Pfuj, Atyus!
 Ilyen nyálkás ember-poshadékot?
 (*Szerelmesen Timeushoz.*)
 Tojást innék, héjból, melegen,
 mikor benne csibe-szív dobog...
 teát, kétszersültet? Mellhúsát!
 Úgy, kitépve, ahogyan fehér
 rostjait a vér
 finom rózsaszínre festi át!

RÓBERT Bravó, Sára, izgató a hölgy,
 mikor lakomákról álmodik!
 Akkor nem is hölgy, már szinte nőstény,
 arca ragyog, mint a delelő fény.

ATYUS Ez a fiú egész tehetséges.

TIMEUS (*az eddig hallgató Florettához közeledik*)
 És Floretta?
 Neked nincs szavad?
 Benned elapadt
 minden érzés, hogy atyád vagyok?

FLORETTA Nem emlékszem, hogy te atyám lennél.
 Fészekalja, feledve szülőjét,
 a tojónak költő tűz-hasát,
 pézsmaszagú bőrét,
 szárnyra kél, hogy párját megkeresse.
 Ez a törvény, Timeus!

TIMEUS Törvény?
 Milyen törvény?

FLORETTA Amelynek engedelmeskednek szárnyaid!
 Amelynek alávetetted magad!

SÁRA Törvény az, hogy minket megtagadj?

FLORETTA Törvény.

RÓBERT Törvény? Furcsa törvény!
Hiszen szakasztott anyja.
Aranypikkelyes csüd,
kék-tollpihés cubák
s mellének kancsó-íve.

FLORETTA Kérem magát, hogy sorra ne kövesse,
mivel, kihez, hogyan hasonlítok!

TIMEUS És annál is kevésbé, mivel sok
szavad már nem is lehet ezután.

RÓBERT Hogyan-hogy? te? Úgy tudom, én sosem...

TIMEUS Te, igen, te, köpet, mocsok, szemét!
Nem maga, ön, kegyed: te, így, csak így!
Te kopasz, vedlett, guanó-faló!
Héja vagyok,
párom csatán szereztem,
s úgy őrzöm is,
hím vagyok és vadász,
jövendő ezrek atyja, harcosa,
megdobbanó tojások őrizője!
Itt nincs kitartott
selyem hím-madár!
A váltót, csekket, mind megsütheted!
Szemem előtt - te záptojásból támadt -
hurkot vetettél asszonyom nyakába,
s még pénzt is elfogadtál?
Ember-madár!
Takarodj innét, rakj magadnak fészket,
önverítéssel csirizeld, tapasszad!

ATYUS *(vijjogva)*
Hi-hi-hi-hi! Hi-hi-hi-hi!

SÁRA *(átkarolja Timeust)*
Viú! - viú! - viú! - viú!

RÓBERT De Sára, édes, mindezt így hagyod?

ATYUS Szegény fiú, még nem egész madár.

RÓBERT Ó, Sára, Sára, Sára - nem felelsz?

SÁRA Viú! - viú! - viú! - viú!

RÓBERT Floretta, kérem, önben az igazság
oly talpraesett, tüzes, harcra kész!

FLORETTA Madár vagyok, magát nem ismerem!

RÓBERT Kedves kisasszony, kérem...

ATYUS Nahát, szegény,
az akcentusa is milyen hibás!

RÓBERT

(térdre omolva Timeus előtt)
Én drága Timeuskám,
értse meg,
hogycsöbe húztak! Nem kívántam én!...
Az ember-forma nékem megfelelt -
uram!
Kezem nem torzította munka még,
lélek-halász,
horgász a szívek partján,
az voltam én,
s az maradok,
míg gyilkos impotencia
vagy más efféle átok, fóbia
kalappal ültet templom-köre, míg
egy kórház rothadt matracán a Sors
a legutolsó szóra megtanít!
S most fészket - én?
Veszéllyel szembenézni - én?
Erdőben, éjjel, önmagamban - én?
Asszonyról gondoskodni - én?

TIMEUS

Úgy látszik, a professzor széruma
nálad, te strigó, nem nagyon hatott!

RÓBERT

S most így, se ember, se madár,
így vergődjek a végső puskacsőig?
Sára, magáé ez a felelősség,
magának kéne tenni valamit!
Legalább legyen kegyes, ha szerelme
melegebb tájak felé szárnyra kelt!

SÁRA

Belátni, azt hiszem, nem oly nehéz:
én héja-párként monogám vagyok.
A madár-élet törvényt ül szívemben,
szeretem marcangoló férjemet!
(Timeushoz.)
Ó, fiam...
én, ki néemberállapotban
gyerektől óvtam ágyékom, ölem,
ó, Timeus,
te drága apa-héja,
én fiókákra vágyom, bensejem
csönget, harangoz, riadó:
porontyot!
Majd rendbehozzuk ezt a fészkekaljat,
ha Floretta elárul hűtlenül!
Viú! - viú! - viú! - viú!

FLORETTA

A lég oly langyos, könnyű, mint a pára -

ATYUS Maradj, Floretta, testvérkéid lesznek.
(*Tűnődve.*)
De hol keressek én egy jó tojót?

FLORETTA Nem! sürget, hajt a szomjúság, az éhség.

RÓBERT Vigyél magaddal, oly magam vagyok.

FLORETTA Te bűdös-banka ivadéka, te,
te ringyó hím-madár,
én vigyelek?
megint csak azt cipeljem,
mit szív meg lélek elejteni vágyik?
Menj el kakukknak, ott szaporodásra
kevés a gond, nevelni pedig semmi,
a felelősség más fészkebe száll.

RÓBERT Hát nincsen, nincsen száanalom szívedben?

FLORETTA Csak önmagamat szánom! Szállni innen,
elmenekülni e rablótanyáról...

ATYUS A szérum itt se stimmel.
Mert héja-jellem
föl nem háborodhat
kis fészek-foglaláson.

FLORETTA Legyen ez mind, ez mind legyen tiétek!

RÓBERT Vigyél magaddal!

FLORETTA Megyek. Jó napot.

SÁRA Faljanak fel a húsevő-legyek,
kik hullott testen smaragd-fellegek,
eltévedt golyók, pontos fegyverek
csalitba, ágra elkísérjenek,
én megtagadom őt, volt lányomat,
madáranyának - van hozzá jogom!
Kitépem őt, mint véres húst, szívemből,
s a dögmadárnak vetem oda őt.
Csont-szárny legyen fekete szemfedője,
hangyák gyűlése - fehér kebele.
Szemebogarát aszalja nap,
legyen mint a cseresznyemag!
S ha szerelemre vágyik,
ne jusson nászi ágyig!

(*Nekirohan, beletépne Florettába, de a lány kimenekül a fészekből,
s csak kívülről hallani énekét.*)

FLORETTA Embernek lenni vágyom,
emberi szerelemre,
emberi gyötremre,
hajszol a szomjúságom,
mely vad s kiolthatatlan,
mely már tízezer éves...

jaj, merre lehetsz, édes?
Ültetsz-e fákat, János?
Cserfának illatától
megrészegedve, János,
leheveredve, János,
nézel az égre, János?
Ó, én hogyan szeretlek,
nem ragadozó hévvel,
de oly ember-tüzekkel
melyek ha lobot vetnek,
a madár-mennyországot
fölfalják, megemésztik,
mert az a halhatatlan,
kit emberszomja éget,
hegedű-testben: lélek.
(A kép gyorsan elsötétedik.)

MÁSODIK KÉP

Azonnal az előző kép után. Az ismert üvegház egy részlete látszik: meleg, holdfényes este. János a földön ül, mindenféle cserépbe dugványozott virág között, újságot böngész. Sóhajt, fölneéz az égre. A villa felől dörömbölő tánczene.

- JÁNOS** Mióta ezek elmentek, elrepültek - bolondság -, meglógtak, itt, ebben a házban nem változott semmi... semmi, de semmi. Timeus helyett egy új Timeus, csak hogy én a régit már megszoktam. A szépasszony, Timeusné sem maradt utód nélkül, még Róbert úrnak is akadt lelki meg testi mása. Mindenki ott van a helyén.
- FLORETTA** *(szárnyasan, egy bokorból előlép)*
És Floretta?
Mondd: Floretta?
Néki is van már utóda?
- JÁNOS** Ejnye, be furcsa madár. Mit pityegsz, te lombok küldeménye. Nézd csak... *(fölemelkedik, hogy szemügyre vegye)* fiatal héja! *(Floretta visszaugrik a bokorba.)* Megijedt a kis rablógyilkos. Biztos kiszemelt magának valami begyes galambot.
- NÉNI** *(János édesanyja; az üvegház mögül közeleg, kezében tányér)*
Fiacskám, édes, a levesed. Másodszor melegítem.
- JÁNOS** Leves? Nem kívánok levest.
- NÉNI** Van finom pecsenyénk is. Fácán. Most nagyon vadásszák őket, nemcsak az urak, a héják is.
- JÁNOS** Pecsényénk? Biztos a szakácsné adta.
- NÉNI** Az, a szakácsné, isten megáldja.

JÁNOS Édesanyám, mindig, világeletemben, urak asztaláról szedegette a morzsát. Én már arra vágnám egyszer, hogy saját tűzhelyünk forralja, kormozza vagy kozmálja az ételt. Ezek az idegen szagok, ízek unalmasak nekem.

NÉNI Ideges vagy, fiacskám, és összetéveszted magad a monacói herceggel. Rosszul alszol, fiacskám, és motyogsz is mellette.

JÁNOS Miket? Mit?

NÉNI Inkább azt, hogy kit. *(Leül melléje.)* Én is voltam a magam korában szerelmes, igaz, hogy sajnos, a vágyam beteljesült. Az édesapád, isten nyugosztalja, goromba egy ember volt! De a te vágyakozásod, fiam, egy nátrongyári munkás fiáé, nem más, mint pusztá lázálom. Mit akarnál te egy milliomos leányától, gyerekem! Azt mondja a nép: égett alattuk a föld, hát szárnyat növesztettek. Viszketett az orruk, hát lett belőle csőr! Nem hittek a szavuknak, hát elkezdtek vijjogatni! Hát van ezeknek földjük, ahol a láb otthon érzi magát? Elrepültek, vagy ahogy te mondod, olajra léptek, egyre megy az minekünk, fiam, mi ittmaradtunk, itt is maradunk, hozzátartozunk a világhoz. Nekünk dolgunk van itten. Neked a kert, nekem pedig te, fiacskám. Ki-ki a magáét. Majd meglátjuk, melyikünk lehet büszkébb a maga dolgára. Hanem a sárkányokat már gyerekkorodban föleregetted. Hadd őket ott, ahová kíváncsoztak, a fellegekben. Csak az a fontos, hogy ne tépd magad, drágaságom! Fogyaszd el, fiam, ezt a levest, ezt én magam főztem, saját tűzhelyünkön én kozmáltam oda! Nem kéregettem; nem csipegettem, nem tartottam oda érte a lábast - ezt én találtam ki neked, csipetnyi zsírból, elég sok vízből, csónak formájú, kemény kis köményből - merítsd bele azt a kanalat, hadd zajogjon körülötte, aranykormos szemecskéivel. Ez a leves, a gőz, a jó meleg. Mert az úgy jó, még nyáridőn is, úgy jó, hogy heve-gőze megizzassza az arcot, megmelegítse a testet - lábujjhegyig, édes, jó fiacskám!

JÁNOS Isten áldja a tisztos levest. *(Kanalazni kezd.)*

NÉNI Látod, fiam, most megnyugodtam. *(Megsimítja János vállát.)* A köményleves megnyugtát, ha nyugtalan vagy. Megfésül, ha bozontos vagy. Elpihentet.

FLORETTA *(kidugva egy pillanatra a fejét)* Maga is madár? Mert maga is valahogy versben beszél!

NÉNI Micsoda egy cserfes! *(Floretta eltűnik.)*

JÁNOS Mióta megtiltották a légpuskát, ezek a vadmadarak elszaporodtak. Teli velük a levegő. Annyian vannak, mint a fellegek.

NÉNI Egész hadosztályok, mondaná apád, ha meg nem ette volna a háború.

JÁNOS Szóval, hogy ivott, mégsem az volt a legnagyobb vész.

NÉNI Hát nem. Az volt, hogy goromba volt. De meg a háború. Az aztán igazánból. A fölvirágzott katonavonatok!

FLORETTA *(elődugja fejét a bokor mögül)* Finom kis gyümölcs.

POMÉNA Vijjogott valami! Mért nem vadásszák ezeket a madarakat? Csak kitömve szeretem őket!

JÁNOS Letettük a csapdákat, kisasszony, azonkívül elegendő sörétet készítettünk elő. De hát ezek, kérem szépen, a természet védelme alatt állnak, még a garázdálkodásukat is a természet fedezi. Ők otthonosabbak benne, mint mi, emberek.

POMÉNA Mert maguk, kertészféle emberek is az ő cinkosaik!

FLORETTA *(ismét előbújik)* Az ég madarai!

JÁNOS Az ég madarai, Poména kisasszony!

POMÉNA Apukának az a véleménye, hogy a maga terve, mármint a parkírozásra gondolok... *(Elakad a szava, belegabalyodik János szemébe.)*

JÁNOS Hát a terv, az hosszú lélegzetet kíván. A természet csak annyira kezes bárányunk, amennyire mi a juhászai vagyunk. Ahhoz pedig sok szeretet kell meg türelem. Hosszú lélegzet, Poména kisasszony. Én már nekiláttam a munkának, még az előző tulajdonos alatt, és mondhatom, a csemeték már megfogamzottak. Jövőre megkezdődik a lombosodás. Minden újabb évben újabb meg újabb ágak. S lassan az is, hogy az ágakon megtelepülnek az éneklőmadarak.

POMÉNA De éppen a lombosodás, kedves kertész... *(Megérinti János kezét.)*

JÁNOS Akárhány tulajdonos következik még ezután, én figyelmeztetem őket, kár sietni. A tölgyfának ideje van. És vagy elhiszik, vagy mennek tovább, mint az előző urak, Timeus úrék, akik pedig...

FLORETTA *(előlép a sövényből)*
Itt vagyok,
itt vagyok...

POMÉNA Milyen erőszakos madár! Milyen követelődző! Közbekiált, megzavarja az ember beszédét. Mért tűrik ezt?

JÁNOS Én inkább valami kedves hangot véltem hallani.

POMÉNA Képzetlen fül zenére! Csikaró, bántó, rossz volt az a hang! Ragadozó.

JÁNOS Az tetszik nékem, hogy ragadozó.

POMÉNA *(János kezét simogatva)* Ilyen erotikus maga, kedves kertész?

JÁNOS Erotikus?

POMÉNA Miért? Az jó!

JÁNOS Nem vagyok erotikus.

POMÉNA Kár.

JÁNOS Ami pedig a parkírozási tervre vonatkozik, én írásban átadtam az édesapjának.

POMÉNA Ki győzi kívárni mindazt, amit maga leírt?

JÁNOS A természet.

POMÉNA És mi?

JÁNOS Mi is a természet vagyunk.

POMÉNA Maga biztos bibliás ember.

JÁNOS Nem én!

POMÉNA Akkor biztos hisz a fátumban.

JÁNOS Abban hiszek.

POMÉNA Akkor maga nem materialista.

JÁNOS De bizony az vagyok. Aki a természettel foglalkozik, más nem is lehet.

POMÉNA Akkor maga zűrzavaros.

JÁNOS Csak annyira, amennyire minden bonyolult.

POMÉNA Ki nem állom a filozófusokat.

JÁNOS *(nyersen)* Mit akar?

POMÉNA Nagyon egyedül érzem magam. Egyedül, magányosan. Odafent társaság, köztük egy kijelölt vőlegény. Unalmas. Már enni sem tudok, annyira unatkozom. És már ásítani sem, annyira. Maga szép, nyugodt, izmos, magas.

JÁNOS Menjen a fenébe.

POMÉNA Hogy... hogy mit mondott?

JÁNOS A pokolba, kisasszony! Nem érek rá. Ne leltározzon engem. Különben is, lejárt a munkaidőm. Majd reggel nyolckor. Akkor még beszélgetünk is. De csakis a parkról.

POMÉNA *(zokogva)* Nyomorult!

JÁNOS És csak hivatalosat.

POMÉNA Szégyentelen!

JÁNOS Nyolctól négyig.

POMÉNA Szemérmetlen senki!

JÁNOS Jó éjszakát.

POMÉNA Kirúgatom! Ki lesz rúgva! *(Elrohan.)*

JÁNOS Istenem-atyám! Ez aztán megszabadult a gátlásaitól. Felszabadult ember.

FLORETTA *(előlép)*
Boldog vagyok, fiú, érted, boldogabb,
mint e kettős élet partján, bármikor,
repít könnyed, szárnyas, szelíd szédület,
repítenek galambvadász perceim!
Ó, szerelmem, én szerelmem, édesem!

JÁNOS Bőbeszédű kicsit a madár... *(Közeleg.)*
s a szívében mennyi bizalom!
milyen szelíd!
Hadd nézzelek... te a kicsi héja vagy?
Ragadozó, s galamblelket rejteget?
Né csak, sárga majolika karmait!
Sarlócsőrű, kicsi gyilkos, mit kívánsz?

FLORETTA Madárnyelven beszélsz, János?
Ez a teljes szerelem!

JÁNOS Az ember agyát valami szédíti, azt se tudja, milyen szavak tolong-
nak a száján. De ez a madár, ha ragadozó is, ha puskacső elé való
is, szelíd, szelíd! Micsoda ellentmondás! Aranytallér szemében
nem irgalmatlan gyűlölet izzik, de furcsa, furcsa gyengédség fény-
lik. Lehet, hogy náluk ez a szerelem hónapja. Te héja, te vadmadár,
te szeretsz valakit?

FLORETTA János, téged!

JÁNOS Nem értem.

FLORETTA Téged, János!

JÁNOS Vijdog valamit, de nem értem.

FLORETTA Válts meg engem, János,
menekülő vagyok, válts meg!

JÁNOS Mit hadarsz, madár, hess!

FLORETTA Édes szerelmem,
kicsi szerelmem,
ág hegyén fészke,
vízpartján kikötöm,
ragadj ki engem viharokból,
habokból, lombokból, táncoló halálból,
nagy magányosságból.

JÁNOS *(Floretta felé sújt)* Hess!

FLORETTA Nincs szemed, hogy láss?

JÁNOS Menj innen, héja, mert hozom a puskát!

FLORETTA Füled, az sincs?

JÁNOS Takarodj!

FLORETTA Egyetlen szerelmed -
engem is elzavarsz?
Süket?
Vak?
Béna?
Ilyen tehetetlen az én Jánosom?
Hát jó, megyek. Elrepülök, te vak!
Nem szólok hozzád többé, te süket!
(A bokor felé szökken.)

JÁNOS

Floretta!

Ez ő volt!

(A sövényig fut.)

Bolond, bolond, bolond madaram!

Héjám, rigóm, cinkém, cankóm!

Floretta!

Kiváltalak!

(Floretta eltűnt. János kettéhajt két ágat, távolról valami surrogás. A fiú utánastralad.)

HARMADIK KÉP

A varjúfészekben. Hajnali derengés. A nap első kékje végigcsúszik a lombokon. A fészek feldúlt, rendetlen. Sára kétségbeesve, kezét tördelve körbe-körbe futkos. Odakünről madárfüttty záporoz.

SÁRA

Megfúltak, meghaltak,

Nincsenek kicsinyeim!

Anya vagyok, gyermekek nélkül...

és ez a reggeli hívás körös-körül

ez a sok csengettyű a levegőben,

ez a sok nász-előtti riogás,

anya-öröm, egyetlen röpke ébredésnek,

rőten repülő hüvelye léleknek!

hang-meteorok milliói zuhannak

süket szívem körül!

körültekernek, mint a növénné vált sóhajok,

s én felelni, felelni vágyakozom,

gyertek, itt vagyok, itt, madár-testvériség!

(A fészek peremére kapaszkodik.)

Halljátok, megfúlt, meghalt négy gyermekem!

Viú! - viú! - viú! - viú!

Feleljetek!

(Odakünn megnémul a madárfüttty. Csend.)

Némaság. Senki sem válaszol.

Mint a lefagyott szirmok, olyan a csőrük, a szívük.

Ez a csillogó, szitált némaság!

Hát esengek néktek,

könyörgök hozzátok,

lássátok meg a csőrömet feszítő villámokat,

a szívemet égető tüzet,

halljátok az anya tízezer éves vijjogását:

megfúltak a porontyok,

meszes héjban maradtak,

nem láthatták anyjuk tollait,

s a tollak fölött a reggeli napot...

Viú! - viú! - viú! - viú!
(*A madárhangok nem szólalnak meg.*)
Ilyenek vagytok mind,
kegyetlenek,
mióta fémesre feszített szárnyakon,
has-pihék közé búvó szivárványkarmokkal
eljöttünk közétek!
Ti gonoszok!
Hát ennyi részvét sincsen, ennyi se?
Páromnak hogy mondjam el szörnyű gyászom?

TIMEUS

(*mit sem sejtve, koszorú holt madarat dobva a fészek közepére, Sárahoz rohan, átöleli*)
Sára! A kicsinyek?
Már mozgolódnak?
Kis csőrük kopogtat?
Láthatom őket?
(*Asszonya szemébe néz.*)
Oly szép vagy, gyönyörű!
Kemence most a lég!
Tüzel a testem,
sziklák visszadobják
sugarát a napnak.
Be jó a vadászat!
Jó - mert sikeres.
Két tucatszínű gerle
vér-gőze köszönt!

SÁRA

Viú! - viú! - viú! - viú!

TIMEUS

A mező olyan most
mint terített asztal,
kis fécácsibéktől
illatos a lég!
Gyöngéd pihe testre
mint szigony zuhantam
az isteni égből,
s egy felhőnyi toll
szétszállt, a határban
szörnyű, vad kiáltás:
a héja van itt!
a héja van itt!
Be szép ez a reggel,
bárzsingom feszül,
s csontórlő zúzámnak
van dolga elég!

SÁRA

Van dolga elég!... jaj, párom, uram,
te otthont találtál... de én, a társad,
olyan idegen vagyok.
Ha szólok, vijjogok - a válaszuk: csend.

Elnémul az ének, ha dalba fogok.
Gyűlölködve szólnak:
ember-madár!
Mint ahogy héját említ a nép,
s kiáltja: rabló, gyilkos,
úgy kerepelnek itt ezek rólunk:
embermadár!

TIMEUS

Sára, te, látom, emberi szíved
s hisztériád
egyre zavar még -
sok még a gátlás
kis koponyádban,
furcsa, de több,
mint ami egykor
Timeusnéként
kínzott, gyötört.
Nagy akarattal,
feszült erővel,
én azt tanácslom,
küzdj, verekedj,
karmos szerelmem,
magadat tőlük
megszabadítsd!

SÁRA

(révületben)
Floretta elment...

TIMEUS

Lesz majd porontyunk!

SÁRA

Floretta, nincsen...

TIMEUS

Lesz kicsinyünk!

SÁRA

(felzokog)
Gyümölcs-leánykám,
kicsiny leánykám...

TIMEUS

Lesz fészekalja:
egyszerre négy!

SÁRA

(nagy csönd után)
Nem lesz sosem.

TIMEUS

Hogy mit beszélsz?

SÁRA

Nem lesz, Timeus!

TIMEUS

Nem vagyok Timeus! Héja vagyok! Hálisten!

SÁRA

Az vagy, Timeus,
hiába minden,
az vagy, bármit teszel,
az vagy.
És nem lesznek fiókáink. Nem lesz folytatásunk,
a dicső rablónemzedéknek magja vész!

Megmondták a varjúk,
megmondták:
ember-madár nem szaporodhat!

TIMEUS Bolondság, karattyolás, zagyvagolás, kerepelés!

SÁRA Fiókáink, mielőtt eget, napot láttak volna megfulladtak.

TIMEUS Egy szavát se értem!

SÁRA Pedig emberül beszélek.

TIMEUS Micsoda barbár hangok! Mint mikor bádog sikongat!

SÁRA Megmondtam. Ez is törvény. Nincs porontyunk, nem is lesz, nem is lehet.

TIMEUS *(nekirohan, fojtogatja)*
te ringy-rongy, céda!
te nő!
te asszony!
(Megölné talán, de ebben a pillanatban ziláltan, rémülten bebukik a fészekbe Atyus és Róbert.)

ATYUS Végünk! Gyerekek, bizony isten, én mondom, ütött az utolsó óránk!

TIMEUS *(elengedi az asszonyt)* Atyus! Róbert!

RÓBERT Semmi fölösleges beszéd. Gyorsan szedni az egyetlen cók mókot, ingóságunk, vagyis a pucér testünket, és el innét! Gyerünk, gyerünk, de egy-kettő!

TIMEUS Nem értem ezt az emberi beszédet,
nincs benne ütem, dallam, muzsika!

ATYUS Ez az örült, parvenü madár!

RÓBERT Nézz kifelé! Látod amott azt a fekete égboltot? Azok ott nem viharfelhők, azok ott madarak. Az ördög vigye el, teljesen körülvettek, bekerítettek! Addig gatyáztál, bolond, amíg elállták a menekülés útját!

ATYUS *(térdre omolva)* Mért nem mentem én arra a kis szigetre? Ezeknek fogadtam szót, ezeket követtem, hogy aztán itt végül csőrök szedjenek szét, darabokra, cafatokra, hogy külön az orromat, a szememet, a fületem szétcibáltassam, madár-testvéreimnek odadobassam! Szegény, öreg Atyus! Így végezni egy érdemtelen életet!

(Félelmetes surrogás, vijjogás támad, a fészek elsötétedik, Timeusék valamennyien térdre omolnak, csak Sára marad állva. Három madár ugrik a fészekbe, Csőr, Karom, Csüd. Minden elsötétedik.)

NEGYEDIK KÉP

Az előző kép közvetlen folytatása, azzal a különbséggel, hogy a fény csak a fészek egy szögletét világítja meg. A fénykévében ott áll a három madár, s előttük a magyarázkodó Timeus. A család többi tagjainak alakja épp hogy átdereng a sötétségen. Nekik most nincsen beszédes szerepük.

CSŐR	Ne félj! széttépni nem kíván a nagy közösség.
KAROM	Nekünk az emberhús oly visszatetsző!
CSŐR	Meg héja-erkölcs is van a világon!
CSÜD	Igen, egy szent, csodás madáriasság, mely nálatok, bitor nevén, humánus.
CSŐR	Hát épp ezért a ragadozók rendje ti-dolgotokban úgy határozott, hogy...
TIMEUS	Bocsánat, madárságtok nagy kegyelme tán engedi, hogy magam mentegessem...
CSŐR	Tessék!
TIMEUS	A fajta-göggöt soha meg nem értem. Hisz idejöttünk, vággyal a szívünkben: madárnak lenni! s minden emberit feledni, vágyva véletek vegyülni, osztózni gondon, bajon, örömen, bár nehéz a kezdet, kivált oly tudattal, mely másik létünk emlékeit őrzi, - de belevágtunk! hoztam feleségem, apám, leányom és egy... <i>(köhint)</i> jóbarátom... S ily pályadíj most hű szívünk jutalma!
CSÜD	Hát szó, mi szó, van benne igazság is, mert így tanít a szent madáriasság.
CSŐR	Ó, Csüd, szegény! Ember-madár - hamisság! ezt én azonnal itt bebizonyítom. Először: válaszolj - emberi léted hogy odahagytad, vajon miért csináltad?
TIMEUS	Mert tapasztaltam, hogy a szárnyasoknak erkölcse tisztább, szelleme csiszoltabb, s hogy létük jobban kedvez tudománynak.
CSŐR	S így elsőnek, az új erkölcs jegyében, egy varjúpárnak fészket elraboltad?
TIMEUS	Megvásároltam tőlük...

CSŐR	Ütlegekkel! Orv-támadóként csaptál mindenekre, humanizáltad tiszta hírnevünket, civilizáltad boldog életünk! Előtört aljas gyűjtőszenvédelyed, kamatra adtad hitvány kölcsönöd! Ember-madár! itt nincs helyed, közöttünk!
KAROM	Te nem madár-világba vágyakoztál, te ragadozóbb létre vágyakoztál, hogy elszabadult rabló-ösztönödnek erkölcsi tőkét majd mi biztosítsunk!
TIMEUS	De ember-létem veszély fenyegette! emberi fajtám fut a pusztulásba, mit alapított, mindet romba dönti.
CSŐR	Ki ember, az megáll, marad a vészben, küzd, kiabál, csőrével harcra kél, megvédi honát, fiát, otthonát, gyűjt eleséget, tapaszt és erődít, mert így cselekszik madár, idefenn! Nem ember-voltod, ami kiabál, de embertelen rémület szorongat, de embertelen léted menekül!
KAROM	Te drága, áldott, csőrös hadsereg, magad mehetnél száműzésbe, messze, ha ők hígnák szárnyas soraid!
CSŐR	Lehetne lomb-világunk menedék természet-anyánk minden hű fiának; lehetne árvaságnak anyaöl, de gyilkosoknak nem lesz bűjtatója. Mi madarak nem leszünk cinkosok! Magam illetném magunk megvetéssel, s a szégyen égne aranyló szemünkben, ha despotának, csalónak, pribéknek, ki jogos harag elől menekülve, a nép-haragtól rettegő szívével vár madár-oltalomra, s mi adnánk azt neki. Ezért madár-hon úgy határozott: Ember-madár meg hozzátartozói a régi létbe visszatérjenek, s tartoznak útra kelni...
TIMEUS	Most?
CSŐR	Azonnal!

TIMEUS

Csak így? Ily szimpla-mód? Hát nem megyek!
Nem én, s nincs oly erőszak,
mely engem arra kényszerítene
hogy új hazám, mit választottam önként,
önkényt követve, futva odahagyjam!
Ó, gyáva lennék, hitvány és esendő,
ha kedves madár-voltom megtagadnám,
csupán azért, mert
rágalom s gyalázat
én lomb-hazámból, fészek-otthonomból
alantas létbe utasítva vissza!
Hát nem megyek!
(*Merően szembenéz a madarakkal.*)

CSŐR

Ez oly beszéd, olyféle magatartás,
mi legkevésbé illik most tehozzád.
Krakéler - úgy gondolom,
nálatok így nevezik az effajta urat.
Tízezer csőr, tízezer zuhanó,
dühödt halál, csonttörő torpedó,
tízezer vijjogással nyilazó,
villámos, pontos, szörnyű vad rakéta
atomra szedné minden porcikád,
ha szavad locska hullámtaraján
valami testet öltene a szándék,
de lásd be, nem gondoltad komolyan,
csak emberformán, a történelemnek
bizonyítod a kétes alibit.

TIMEUS

S ha sejtire bontod szívós testemet,
atomra zúzod mellem, homlokom,
s ha mint a szélben arany porszemecskék,
úgy szétszórjátok én egész családom,
hát akkor sem hagyom,
mit madárként örökre megszerettem:
holtom után is madár maradok!

CSÜD

Bárhogy latolja bizalmatlanságom,
ez Ember-madár mégis megható.
Ragaszkodása szinte könnyre késztet,
ha sírni tudnék, elömlne könnyem.

TIMEUS

Ó, fennkölt, tiszta, szép madáriasság!
Mit humanizmus! Ó, madáriasság,
az fennebb szárnyaló!
Igen, komoly szívemmel megfogadtam,
kitépett szárnyal is, madár leszek.
Madár! Madár! Madár!
Sőt, szent héja-madár,
madárfaj koronája,
lomb-lét aranyozottja!

S széttépne bár haragtok,
nincs égnek oly hatalma,
mi másra kényszeríthet!

(Fény önti el az egész fészket. Bejön Floretta.)

TIMEUS

Floretta!

FLORETTA

Én. Igen!

KAROM

Ő a miénk!

CSŐR

Madár-hitű.

CSÜD

Madárias, egészen.
Kecses, madárias.

TIMEUS

Floretta, kérlek, légy szíves, segíts,
téged szeretnek, szavad megfogadják...
E madártársak arra kényszerítnek,
hogy térjek vissza gyűlölt volt hazámba.
De én madár vagyok,
s oly tiszta szívvel...
Floretta, kérlek, bizonyítsd be nekik...

FLORETTA

Hírt hozok, nagyot!

CSÜD

Jaj, milyen édes, mily madárias!

FLORETTA

Szelíd s kitartó nagy függeszkedéssel,
lég-tapogató, hosszú türelemmel
tetők fölött figyeltem, leselkedtem,
- betelni nem tudok a légi honnal,
hisz szívem zsákmány-éhe visszacsábít:
nyers, vörös húsrá, vágyom én, egy szívre,
egy szívre én, lesve a szerelemre
ott fenn a légben, reggel, este, éjjel.

TIMEUS

(idegesen) Nem tudom, mire jó e nagy prólógus.

FLORETTA

(megdühödik. Prózában, szinte hadarva) Szóval a rádió bement, hogy a két nagyhatalom megegyezett, nem használnak többé atombombát, és nem is kísérleteznek vele.

TIMEUS

Hogy mit?

CSÜD

Madárvilágnak örömhír e hír!
De mondd, Floretta, biztos, hiteles?

FLORETTA

A TASZSZ és a Reuter egyként kiadta. Így mondták a rádióban.

CSÜD

(a fészek pereméhez rohan. Kiáltva)
Halljátok, madár-világ?

CSÜD

Micsoda madárias megegyezés!

KAROM

Hogy légi világunk nem mérgezi többé atom!

CSŐR

Halljátok?

HANGOK KÍVÜLRŐL	Hogy légi világunk nem mérgezi többé atom! Élet! Élet! Élet!
CSŐR	Floretta, híred fölszabadít minket. Sok testvérünk a Csendes óceánon, s más övezetben nem kénytelen többé kis otthonától végleg elszakadni. Hát szívem így, ez enyhesség körében, Ember-madár, javadra többet enged, s ha gondolod, hogy végleg megszeretted e lomb hegyén hintáló életünket, szellő-folyamnak mindig-csobogását, hát úgy gondolom, tisztos közösségünk kérelmedet majd máshogyan ítéli.
TIMEUS	... szóval... mondod... megegyeztek.... ki hitte volna! Akkor talán... bojkott sincsen... a múlt is feledésbe porlad...
CSÜD	Ha megismétled kérésed, madár, javadra íté, biztos, közösségünk.
TIMEUS	Vagyis... tehát... hogy béke odalenn? hogyan véget ér a hidegháború? Akkor tehát nem kísért Tatamisz! De márka lesz belőle, hírneves. Hát akkor... hazám, gyáram, otthonom, derűs emberi okossággal tervelt életem neon-csillaga fölragyog megint. Hát akkor... minek ez a bujdosás? Gyalázott idegenként élni itt? Gyűlölt madárként? Átok rabjaként?
CSŐR	Kérésed mostan, jó fülekre lelne!
TIMEUS	<i>(először őszinte)</i> Köszönöm néktek, hű madár-világ, köszönöm gyorsan támadt kegyetek: én távozom, megyek. Nem csábítanak lombok, koronák, sem hinta-kedvű könnyű madár-ágyak: elfáradt testem epedára vágy. Nyers, véres hús - utálat! sült kotlett-szeletek és mag-keserű whisky, a lelketet fűrésztik. Így hát én hazatérek, s majd közléseket cikket, sőt még cikkeket, ezt jövőm érdekében el nem hagyhatom:

mily boldogság, hogy nem fenyeget atom,
emberbaráti, sőt, madárias leszek,
de innét, tüstént, iszkiri,
tovább!
(A család lelkesen köréje gyűlik, csak Floretta áll külön.)

TIMEUS

Timeus megtalálja végre otthonát.

ÖTÖDIK KÉP

A fészek-jelenetet követő estén, a professzor várószobájában. Néhány kitárt ablakszárnyon át bevilágít az újhold. A televíziós készülék mellett Simon a beállító-tárcsákkal bajlódik, sikertelenül. A készülék csak zűrzavaros vonalakat és hangzavart közvetít. Az inas a fejéhez kap, majd leállítja a készüléket. Jó hosszú csend. A rendelő felőli ajtón belép a professzor. Az arca gyűrött, fáradt.

PROFESSZOR

No, Simon?

SIMON

Hajnal óta semmi. A készülék bedöglött, uram.

PROFESSZOR

És a legutolsó vétel?

SIMON

Azt már részletesen elmondtam. Körülfogják őket a madarak. Azóta biztosan cafatokra tépték őket.

PROFESSZOR

(bólogat) A tudomány áldozatai. Kerek esztendeig bírták.

SIMON

Hát igen - a madárvilág következetes. Ha meggondolom, professzor úr, hálát kell adnom rugalmas jellememnek. Ha én, ahogy a szolgálat meg az adott szó előírja, követem őket oda mint madár, most egy véres mócsing vagyok valamelyik varjú csőrében. És még az is előfordulhat, hogy a madár visszaöklend, mert nem vagyok elég ízes falat. Nem kérek belőle.

PROFESSZOR

Abbahagyhatná, Simon, ízetlen tréfálgozását. Lehetne annyi emberi együttérzés magában Timeusék iránt.

SIMON

Bocsánat, nem én küldtem őket a fészkes másvilágba.

PROFESSZOR

Nahiszen, azzal tisztában vagyok, hogy maga csak közönséges kerítő.

SIMON

Nagyon kérem professzor urat, a világért se essen abba a hibába, hogy most, mikor szerencsecsillaga némileg haloványodik, összevesszen azzal a munkatársával, aki tulajdonképpen a tudománynak szállítja a muníciót. A laboratóriumi nyersanyagot.

PROFESSZOR

Muníciót! Nyersanyagot! Négy család mondott le az utolsó pillanatban.

SIMON

De tizenkettő még mindig repülésre kész!

PROFESSZOR

Ez igaz.

SIMON Arra gondoltam, professzor úr, ha ezt a szérumot nyíltan és legálisan propagálni lehetne, akkor futószalagon átszállíthatnánk a társadalom legkártékonyabb elemeit a dögevők közé, és így végül világszerte elősegíthetnénk egy erkölcsösebb rendszer megszületését.

PROFESSZOR Maga, kérem, egyelőre az utópisták közé tartozik. Hiszen látja, hogy a pionírokat, Timeusékat is kivetik a madarak.

SIMON Egészen addig, amíg az Ember-madarak többségbe nem jutnak. Akkor aztán, az atomkor technikáját alkalmazva... professzor úr! micsoda lehetőség! Meglehet, hogy abban az esetben magamtól is megszabadítom az emberiséget, és elmegyek a madarak közé. De most még sok a rizikó, ha meggondolom... szegény Timeusék. Különösen az asszonyt sajnálom, úgy szeretett élni... a legutóbbi esztendőkből, ahogy nőtt a válság, tucatnyi fiatalembert fogyasztott el... szegényke, a nagy menekülésben!

(Kívülről váratlan zaj, kiáltozás. A televíziós ernyőn megjelenik az asszisztensnő arca.)

ASSZISZTENSNŐ Csőrrel zörgetnek valami madarak!

PROFESSZOR Tegyen az ajtóra keresztláncot. Nem fogadok senkit. *(Asszisztensnő arca eltűnik.)*

SIMON Ez a furcsa, kibillent időjárás teszi, uram. A viharok befelé sodorják a vándormadarakat. Kimossák odvaikból a rókákat, partra vetik a halakat. A múlt éjjel, nem tudom, hallotta-e, uram, jég kopogott a tetőn. Dörömbölt, mint sok ezer szöges végű bot, mintha csőszök masíroztak volna végig a bádagon, uram.

PROFESSZOR *(ásít)* Züllik maga, Simon. Újabban hasonlatokban gondolkodik. Ez valami belső megrendülés jele. Na jól van, tegyük el magunkat holnapra, sok a dolgunk. Ugyanis az új héja-honpolgárok... Szérum, minden egyéb előkészítve. Timeusékat mindenesetre nem írom a kísérleti napló veszteség-rovatába. Ők, végeredményben, jól reagáltak. Kivéve Florettát.

SIMON Bocsánatot kérek, hogy ellentmondok, de nem jól reagáltak.

PROFESSZOR *(aki már elindult rendelője felé, megáll)* Hogy érti ezt?

SIMON Csak a tapasztalati pontosság miatt mondom...

PROFESSZOR Szemtelenség...

SIMON Ha csakugyan az, akkor is: tudományos szemtelenség.

PROFESSZOR Mire akar kilyukadni?

SIMON Hogy a szérum, bár kétségtelen, madarakká tette őket, de mégis hibrideket eredményezett. A gondolkozásuk, a mentalitásuk alacsonyrendű maradt: - emberi. Sőt, ha nem tekinti vulgarizálásnak - kapitalista. Ez pedig a ragadozók világában eléggé föltűnő. Ezért történhetett, uram, hogy nem fogadták be őket, hogy szétszabdalták őket a legmodernebb áramvonalas csőrök segítségével.

PROFESSZOR

Maga beszél, és mond valamit, Simon. *(Elindul, megáll.)* Ezen még gondolkoznom kell. Bemegyek, megcsinálom a jegyzeteimet. *(El. Simon belefekszik egy fotelba, arcát a karfára hajtja, aludni próbál. A szín elsötétedik.)*

HATODIK KÉP

Helyszín ugyanaz, de most már virrad. Az első sugarak rézsútosan érik a szobát. Simon, az előbbi pózban, horkolva alszik. A nyitott ablakszárny párkányán szárnycsattogva megjelenik Timeus, beugrik a szobába, ugyanúgy követi őt Sára, Atyus, végül Róbert. Az ablak mellett megállnak, összehajolnak. Ebben a polgári környezetben kirívóan madárszerűek. Rövid tanakodás után Timeus és Róbert Simonhoz szökell, lefogják, Timeus az inas szájára szorítja tenyerét. Simon küzdene, de aztán elernyed. Atyus fityiszt mutatva lábujjhegyen ugrál előtte.

TIMEUS

Így.
(Leveszi tenyerét az inas szájáról.)
Tudod-e, ki vagyok?

SIMON

Nem én.

TIMEUS

(Tenyérrel Simon homlokára üt. Nagyon csattan) Még most se?

SIMON

Azt hiszem, igen.

TIMEUS

Nos?

SIMON

A volt munkáltatóm.

TIMEUS

Helyes. A tudatig leért az ön,
Igen, én vagyok, Timeus.
Most pedig néma légy,
mert kivájom a szemed.
(Atyus ijesztően vijjog.)
Gazember! - gazdád merre, a professzor?

SIMON

Alszik, pihen, töpreng, talán tűnődik.

TIMEUS

Hát visszajöttünk, végleg.
De otthonunkban doronggal fogadtak,
hogy: hess madár!
házamat bitorolja konkurrensem.
(Atyusnak és Róbertnek.)
Ti közrefogva professzor-barátunk,
hozzátok ide, tüstént, elibém!

SIMON

Uram, ön prima héja lett, a szérum mégiscsak jól hatott, szavamra mondom. *(Atyus és Róbert benyitnak a rendelőbe, és csakhamar magukkal hozzák a tiltakozó professzort.)*

TIMEUS

Megismer, tudomány magistere?

PROFESSZOR

Bevettem altatóból dupla adagot,
s mellemen mégis lidérc térdepel!

TIMEUS Megismer, ugye, egykori kliensét?

PROFESSZOR *(dadogva)*
Nem voltam, vagyok, és nem is leszek...

SIMON Én tanúsítom: nem ornitológus.

TIMEUS *(megrázza)*
Nem emlékszik reám?

PROFESSZOR Én madárságodat,
úgy tűnik, láttam egykor!

ATYUS Minő derék szerénység!
ő fuserált madárnak,
s most „úgy tűnik” neki...

TIMEUS Én Timeus vagyok!

PROFESSZOR Valami szinte rémlik...

TIMEUS Átalkodott cinizmus!
Én Timeus vagyok!

PROFESSZOR Úgy látom, ön - madár!

ATYUS Madár az ángya térgye!

TIMEUS S ezt nékem épp te mondod,
hogy madár és nem ember?
Kuruzsló, felelőtlen,
aljas világcsaló!

RÓBERT Hát úgy legyen én boldog,
ez egy nagy guanó!

SIMON Kérem, itt nem szokás...

SÁRA Kuss! Szerződésszegő!

PROFESSZOR De mért ily izgatottan?
Csak nyugodtan beszéljünk.
Hát mit óhajtanak?

TIMEUS Csak saját ön-személyünk.
Magunkat. Magamat.
Mi most kezedbe tesszük
a tisztelt madárságot,
ezt visszaadjuk néked,
mert ebből már elég!

SÁRA Nem héja-asszony - dáma, az vágyom lenni rég.

ATYUS Csirkét - csak prézliben!

RÓBERT Ezt mondom magam is.

TIMEUS Nagy álmom - Tatamisz!

PROFESSZOR Az óhaja tehát?

TIMEUS   Add vissza régi arcunk,
változtass vissza minket.

SÁRA   Jaj, megfürödni gyorsan!

ATYUS   Csibét - csak prézliben!

SÁRA   *(Róberthez)*
A széles heverőn
csak véled, én szerelmem.

ATYUS   Sára már újra ember.

RÓBERT   Ezt mondom magam is.

TIMEUS   Szaglászom költeménye,
nagy álmom - Tatamisz!
Igen, professzorom,
most téged arra kérlek,
készítsed műszered,
és oltsd belénk azonnal
az ellenszérumot!

SÁRA   Az ellenszérumot!

ATYUS   Ebédre hazaérünk!

RÓBERT   Az ellenszérumot!

SÁRA   Nyakig levendulában!
Most mily bűdös vagyok!
(Belép Floretta.)

TIMEUS   Floretta!

SÁRA   Floretta!

RÓBERT   Floretta!

ATYUS   Ebédre ő is hazaérkezett!

TIMEUS   Bár mindig járod külön utaid,
repülsz magányos lég-ösvényeken,
most örülök, hogy itt találkozunk.
Szervusz. Foglalj helyet.

FLORETTA   Jó reggelt kívánok. *(Leül.)*

TIMEUS   Szóval, az ellenszérum, doktorom....
megvallom, fáraszt már a szárnyas élet,
s csömört okoznak, véres, nyers ebédek,
s ez örökösen ritmusos beszédek...

SÁRA   Igen, igen, az ellenszérumot.

PROFESSZOR   *(Kitépi magát Timeusék köréből, s a szoba közepére szalad)* Nos,
hölgyeim és uraim, elmondom önöknek, nem versben - prózában,
ezt talán majd így is megértik: ellenszérum - nincs!

TIMEUS   Vicces.

ATYUS Hi-hi-hi!

SÁRA Viú! - viú!

RÓBERT Az anyja mindenit, ez a végén még komolyan mondja!

PROFESSZOR Úgy, ahogy mondom: ellenszérum nincs. *(A televíziós készülék felé.)* Írjon jegyzőkönyvet, kisasszony, már csak a precedens kedvéért.

ASSZISZTENSNŐ Írom.

PROFESSZOR Timeusék, Floretta lányuk kivételével, önkéntes, vélt érdeküket szolgálva, elhagyták emberi mivoltukat, és vállalták a madárságot. *(Timeushoz.)* Igaz?

TIMEUS *(sápadtan)* Tovább, tovább!

PROFESSZOR Erre őket saját büntudatukon kívül senki nem kötelezte. *(Timeushoz.)* Így volt?

TIMEUS Tovább, tovább!

PROFESSZOR Alávetették magukat egy eljárásnak, mely öszerintük, megszabadítja őket az ember-állapot felelősségétől. *(Timeushoz.)* Ez volt a cél?

TIMEUS Tovább, tovább!

PROFESSZOR Csakhogy minden élet felelősséggel jár.

TIMEUS Hallgasson! Elég! Elég!

MINDNYÁJAN Elég! Elég! Elég!

PROFESSZOR Az állatvilágból az ember emelkedett legmagasabbra. Ha jól megnézzük, láthatjuk, az ő homlokát mindig éri a nap. Aki önként lemond erről a rangról, aki lefelé megy, az állati lét homályos őserdői felé, többé vissza nem fordulhat, többé ember nem lehet. Ezért nincs - tisztelt Timeus-család - ellenszérum. A haladás mindig fölfelé vezet. *(A készüléknek.)* Ez nem elég egzakt, de azért csak jegyezze fel, kisasszony.

ASSZISZTENSNŐ Leírtam.
(János lép be, feldúltan.)

JÁNOS Végre megtaláltalak! Lombocskám, ágacskám, kertecském - Floretta.

FLORETTA Tudtam, hogy eljössz.

JÁNOS *(először az egyik, majd a másik szárnyát tépi le a lánynak)* Ezentúl nem vagy többé madár.

FLORETTA Leány vagyok újra!

PROFESSZOR Az egyedüli, ami csodát tehet - a szerelem.

SÁRA És mi, professzor úr?

PROFESSZOR Önök nem szeretnek senkit.

SÁRA Hát akkor... *(Neki futna, de aztán irányt változtat, az ablakpárkányra ugrik, és nagy vijjogással eltűnik. A többi követi.)*

PROFESSZOR Simon, tegye be az ablakot.

FLORETTA Jó napot, professzor úr.

JÁNOS A viszont nem látásra.

PROFESSZOR Így legyen!
(Florettáék kimennek, a készülék megszólal.)

ASSZISZTENSNŐ Az új madár-jelöltek, professzor úr.

PROFESSZOR Bocsássa be őket.
(Belép a következő család; valójában Timeusék. Ezután is, mindig, mindig Timeusék jelentkeznek.)

TIMEUS Mi lennénk azok, professzor úr. *(Kezet fognak.)* Örülök, hogy megismerhettem. A feleségem, édesapám... *(köhint)* a barátom.

SÁRA Leányunk csúful cserbenhagyott minket.

ATYUS Hát kérem, a szerelem...

PROFESSZOR Mielőtt a tárgyra térnénk, szeretném, ha meghallgatnának egy kis szöveget. Úgynevezett előljáró beszéd.
(A készülék kivilágosodik.)

ASSZISZTENSNŐ Az állatvilágból az ember emelkedett legmagasabbra. Ha jól megnézzük, láthatjuk, az ő homlokát mindig éri a nap. Aki önként lemond erről, aki lefelé megy, az állati lét homályos őserdei felé, többé vissza nem fordulhat, többé ember nem lehet.

PROFESSZOR *(szigorúan)* Megértették, kérem?

TIMEUS Jó, jó, ez valami humanista duma.

PROFESSZOR Tévedni tetszik. Ez az emberiség véleménye.

UTÓSZÓ

Kora fiatalságomban a költészet pályája rántott az irodalomba, aztán felfedeztem a prózát mint vadászterületet. Azt hittem, ezzel megúsom. A birtokbavétel pubertásos ideje elmúlt, mikor kapaszkodó férfikoromban látszólag minden előzmény nélkül írtam egy drámát, hogy ezzel újabb megpróbáltatásokat szabadítsak magamra. Ez a darab, noha egyik színházunk műsortervébe került, soha nem jutott a közönség elé, s nyilván csak annyi szerepe volt, hogy baljós előjelként szolgáljon, figyelmeztetve a titkos aknazárra, amely terv és megvalósítás, mű és színre kerülés között húzódik.

De az első dráma csak látszólag született előzmény nélkül. Először is, szinte gyerekkorom óta a színházi karzat legfelsőbb rekeszének látogatója voltam, s mint ilyen, igenis álmodoztam arról, hogy valaha szerzőként lépek a csodálatos deszkákra, noha még nem gondoltam rá, hogy egyébként is író legyek. Színházi szerzőnek lenni, az egyenértékű volt a gyermekábrándozásban a hadvezérséggel, a hajóskapitányi ranggal, a filmszínészi, feltalálói és egyéb rögeszmével. A másik előzmény, most már tudom, a költői gyakorlat, maga a vers! Ahol sikerült valamit elérnem a drámai műfajban, ott legalábbis keresztszülőként a költő örökdik a kisdéd bölcsője mellett. Ezzel, persze szubjektíven, saját gyakorlatomra utalva, a vers és a dráma rokonságát szeretném bizonyítani. S amikor a vers és a dráma meghitt közösségét említem, nem a versben írt drámákra gondolok elsősorban, tehát nem a kézenfekvő példákra, de a rejtett és biológiai rokonságra, amely már a két műfaj sejtrendszerével kapcsolatos.

A versnek is, a drámának is - az epikával ellentétben - a villámlást kell kifejeznie, az elektromosságot, a vakító fényt, az idővel alig mérhető sebességet. Ezért rendkívüli gondolati és nyelvi tömörségre van szüksége mindkettőnek. A költő is, a drámaíró is, ha igazi művész, a kiválasztás mesterének bizonyul. És annál inkább, minél hétköznapiabb egekben fedezi fel a maga villámfényét, olyan horizonton, amit sokan jelentéktelennek érznek, s nem veszik észre benne a nagyszerűt, az elbűvölőt, a tragikusát vagy éppen az oldalfájdítóan nevettetőt. Sem az égbolt, sem a villám nem mindig jelentkezik saját képében, azt meg kell találni, sőt, ki kell találni. A vers és a dráma ilyen közel van egymáshoz az én magánesztétikámban, mivel benem amúgy is a vers az egész világmindenség mérőeszköze, szükségesebb és elsődlegesebb még a tudománynál is. De ez a rokonság, hadd ismételjem, szövettani. Mert lehet valaki nagyszerű költő, anélkül hogy drámaírást adná a fejét, vagy anélkül hogy a drámai tömörítés és szerkesztés tudatosan izgatná, ám a drámaíró egész izomrendszere és légzőszervezete a költőé, még akkor is, ha soha verset nem írt.

Mi az a másnemű, amit a drámában éreztem? Az a meghökkentő, ijesztő és egyben gyújtó érzés, hogy az ember ezredmagával egy időben élheti át saját munkájának immár indulatokba, állásfoglalásba transzformált hatását, és hogy ebben az átlényegülésben, amelynek eszköze idegen emberek agya, szíve, idegrendszere, vérmérséklete, minden áttételesség nélkül közvetlenül építhet vagy rombolhat valamit az író. Magyarán: a drámaíró mindenkinél jobban érzi önmaga felelősségét, tanúja lehet az elszabadított szellem alakváltozásainak. Ebben az akusztikában a mondatok és szavak értékrendje megváltozik, sőt, az egész mondanivaló átcsoportosulhat. A legizgalmasabb kaland az elsötétített nézőtérrel ezzel a felismeréssel szembekerülni. E kényszerű előzmény után hadd mondjak valamit erről a könyvről is, amely még magamnak is szokatlan, az újdonság fanyar izgalmát rejti, noha a benne kinyomtatott két komédia tudatosan társult egymáshoz, minden más színdarabot kirekesztő szigorral, a gondolati és műfaji cél érdekében. Nem egyszerűen két színdarabot akartam megjelentetni, noha ez lehet írói, könyvkiadói, sőt olvasói igény is. S nemcsak az volt a célom, hogy a

színpad illékony anyagából maradandóbb halmazállapotba mentsem át ezt a két munkámat, de szükségét éreztem, hogy könyveim között, mint sorsom és utam jelzője, ez a két színdarab jelen legyen, mert mindkettő célom felé mutat, s abból az anyagból való, amiből verseimet, prózai írásaimat kifejttem és kidolgozom.

Ez eddig még - a színészekéhez hasonlóan - írói jutalomjáték is lehetne, ha nem igazolódik a két komédiában a szándék, amely egy-egy furcsa fénytörésben nemcsak aktuálisan mai, de szélesebb értelemben: korszerű problémákat akar kifejezni.

A *Don Quijote utolsó kalandja* nem a cervantesi mű dramatizálása, és nem is pusztán tolvajkulcs bonyolult zárok kipattintására. Filozófiai alapgondolatát Thomas Mann sugallta. Emigrációba indulván a nagy német, hosszú hajóútján Európa és Amerika között, újból kézbe veszi régi olvasmányát, a *Don Quijotét*, s egy útinaplót és tanulmányt egybefoglaló esszében hosszan elidőzik a cervantesi sors tragikumánál. A *Don Quijote* írójának sorsa legalább olyan tragikomikus, mint hőséé. A mű első kötetének kedvező fogadtatása után ugyanis fellépett egy csaló, aki megírta a folytatást, s legalább akkora sikert aratott, mint maga Cervantes. Az embertelen csíny mögött Lope de Vega kegyetlenségét sejtí az irodalomtörténet. Ennek kapcsán Thomas Mann eltűnődik az igazi és a talmi viszonyán, érvényesülésük esélyein egy adott kor viszonyai között. A *Don Quijote utolsó kalandjában* is ez a legfontosabb, az igazi és a hamis küzdelme. Ezt a filozófiai magot akartam kibontani annak bizonyítására, hogy milyen reménytelen olykor az igazinak a maga erkölcsi és szellemi elsőszülöttségét bebizonyítania, sőt, hogy bizonyos emberellenes konstrukciók érvényesülése idején szinte lehetetlen is. Nem tévednek tehát azok, akik ennek a darabnak a szellemi élményanyagát, az újra-átélést, az ötvenes évek elejének atmoszférájában keresik. A mondanivaló azonban szükségszerűen túlmutat ezen a korszakon, és nem egyszerűen a „személyi kultuszt” akarja kifejezni.

Nem titkoltam egy percre sem e tragikomédia korszerű tendenciáit, és bíztam abban, hogy végül is nem ellenzéki allegóriának, de a haladás irányába mutató munkának minősül. Ez a reményem igazolódott, s a *Don Quijote utolsó kalandja* végül is színre került, ha nem is abban a nagy színházban, ahol előadásra elfogadták, és kitüntető elismerések mellett esztendőig fektették, de egy mozgékony kis színház jóvoltából, amely felismerte a kellő pillanatot, amikor az asztalfiók színpaddá tágulhat.

A másik darab, a *Madarak*, ugyancsak világirodalmi fogantatású. Egyetlen mondatban kifejezhető igazsága: aki megszökik az emberi világból, aki megtagadja az emberséget, az soha többé nem nyerheti vissza. A mindennapi életben ugyan akadnak talán ellenpéldák, de a költői komédia hadd vigye végig a maga következtetését a teljes igazságszolgáltatás szellemében.

Ezt a komédiát 1958-59-ben írtam, s végül 1962 nyarán, e könyv számára fejeztem be. Az arisztophaneszi komédia, ez a dús gyökérzet, szüntelenül löki magából fölfelé a tápanyagot: a végtelenség ironiáját, bátorságát, leleplező szenvedélyét, s így inspirációt ad a mai írónak, hogy a költői vakmerőség és játékos szeszély jóvoltából, sőt mondhatnám, a féktelenség derűjével összeütköztesse, váltogassa, egymással helyettesítse a realistát meg az irrealistát, a szűkre mért józanságot és a fantasztikumot, annak az érdekében, hogy egy gondolat ezúttal jókedvűen kitombolhassa magát. Én ugyanis ebben látom a komédia lényegét, akár ókori, akár mai. Ez az a kiindulási pont, ahonnan a napi aktualitást a végtelen égre lehet felröppenteni. Mindezzel azt is mondom, hogy a komédiát, éppen lehetőségeinek költői végtelenje miatt, korszerűbbnek tartom, mint valaha, noha minden kor drámairodalma előkelő helyre tette. Korszerűsége abban rejlik, hogy az ellenpontosítás, a szembeállított végtelenség segítségével, a teljes költői igazságra törekedhet. Szemlélete humánusan ironikus, formája játékosan hajlékony. A gondolati igény szigora és világossága nagy szerepet juttat az áttekinthető szerkesztésnek s még nagyobb a nyelvnek, amely éppolyan fénytöréses, villódzó, mint a szituációk, amiket

felöltöztet. Nem csodálható hát, hogy az Arisztophanész komédiáinak ma is Arany János legelőbb s nyelvi humorban is legfrissebb fordítója.

Mai irodalmunk valójában kevésbé él a komédiával mint lehetőséggel. Komédián persze nem bohózatot vagy középfajú vígjátékot értek, hanem költői és filozofikus játékot, shakespeare-i értelemben, s amelynek külföldön olyan művelői voltak és vannak - hogy két teljesen ellentétes író említsek -, mint Giraudoux vagy Dürrenmatt.

Holott hitem szerint a modern költői komédia ösvényt nyithatna - természetesen nem a kizárólagosság értelmében - drámai irodalmunk szocialista megújulása felé. És összekapcsolhatna bennünket drámában is - a mai világirodalommal.

Mindez, amit elmondtam, lehet hogy ürügy, „magam mentsége”. De csónakommal nagy hajók nyomába eredtem. A többi a tudón is múlik, az izmok is meg az evezőkön. S így ez az utószó előszó is lehet - a következők elé.

Véshi Endre